

T'oodiɥht'ay Aaneegn' Suu' Mark utneetł'adn xaa'

1 ¹Jan ch'ah T'oodiɥht'ay Aaneegn' suu' nt'eh, *Jesus Christ*, T'oodiɥht'ay Ts'eeniinn' aanah. Daa' hetsidoodiithat, ²T'oodiɥht'ay xaaḥ ḥoqḥee *Isaiah* utneetł'adn Aaneegn' k'eetaat:

“Shaaneegn' nadatdeleegn nttheh tak'-aał.

Ay ch'ah Nttheh tɥ utahsaysḥ, T'oodiɥht'ay Diits'eeniinn' idiiniɥ'.

³Tsał shiit tsanh dɥɥ ḥoqtł'at taasal,

'Doo Huuhqḥchaah ts'q' K'ach'ihohłe' T'oodiɥht'ay Ts'eeniinn' taahaal niign

Uttheh suuhahłee. Utɥ chih tth'utdee'ay ahtsaysḥ, daanił.”

⁴Ay aaneegn' k'eetaat *John* niishyah. Ts'al shiit danh tuu ch'exaał. T'oodiɥht'ay Aaneegn' eh hach'uunehtanh, dinee iin diiniɥ' T'oodiɥht'ay ts'q' nihduulee xaaḥ tł'aan tuu huu'uuxaał xaaḥ, tł' aan T'oodiɥht'ay huuts'ant'ay' huuch'a' uulee xaaḥ. ⁵Dinee ndlaan iin *Judea* nan' k'et ts'anḥ tł'aan *Jerusalem* key ts'anḥ hiixaah niiniideeł. Ts'ehlagn ḥiɥiɥi ts'q', doo iin huutah ts'anḥ “Łaał sts'ant'ay ḥoqłiɥi,” henɥ iin, ay iin ch'ah *Jordan* Haniign' shiit tuu huu'xaał.

⁶Ay *John*, u'eegn' noon *camel* moqsii' xaa' eh eltsiɥ tł'aan ch'ithüü thüḥ tł'adn nelshah. Nahtan gaay eh ch'indziidn t'oo' shiit ts'anḥ elkɥ eh shiɥ' e'aał. ⁷Hach'uunehtanh, dɥɥ dinee iin ha'uunehtan. “Doo Ut'ay' shch'ahnöo' nt'ay Ay ch'ah shk'eh taahaal. Shin du' k'abii'aksuy ts'q' k'at'ey ke' tł'uull' danuh'adn xaaḥ haananh'utihtthagn. ⁸Tuu shiit tuu nüḥ'ihxaał t'oot'ey Dii *Holy Spirit* eh tuu nühtaaxaał.”

⁹Ay tł'aan eh *Jesus Galilee* nan' k'et *Nazareth* key ḥoqsii' ts'anḥ aahaal. *John Jordan* Haniign' shiit tuu Yihtsiɥ. ¹⁰Ḥoq' ts'q' t'ey tuu shiit ts'anḥ haa'aadaal eh, dagn nan' k'et k'üh chiniixal uneh'ih. Ts'eht'udn elgay k'eh *Holy Spirit* uk'et detshyaak. ¹¹[T'oodiɥht'ay (Uta')] dagn nan'k'et ts'anḥ ḥoqḥee, “Sts'eeniinn' diɥt'eh. Naa'ihstsiɥ'. Nnahtáá' nihthanh,” Yehniḥ.

¹²Tł'aan ḥoq' ts'q' t'ey *Holy Spirit* ts'al shiit łtaynihtsiɥ. ¹³Dan deetaan dziinn' ts'al shiit iɥda' eh, *Satan* ts'ahqot'eh ts'q' duudiin xaaḥ Yaa niiniishyah. Ts'al shiit noon delth'ih iin tah *Jesus* eedah. *angels*,

T'oodjht'ay Aaneegn' nadatdeleegn iin dōq ts'anh Yaa nii'etnak t'aaan hiik'anehtaa'.

¹⁴Ay t'aaan eh *John* utniik t'aaan shyah holsay daahiinihtij. Ay t'aaan, *Jesus* du', *Galilee* nan' k'et kaah eeshyah. Ishiit heneek suu' ndeeh T'oodjht'ay k'ach'ihohle' aanah hach'uunehtanh. ¹⁵“T'axoh ishiit nuuniithat, ndeeh T'oodjht'ay k'ach'ihuhle' danh xaah. Nüh'iinii' ch'its'aa' nitnahlee t'aaan T'oodjht'ay Aaneegn' suu' laa' udahnih,” *Jesus* nih.

¹⁶Manh *Galilee* hōqsii' maagn aahaal eh, laakey dinee luugn deh'ay iin neh'ih. *Simon* diichiill' *Andrew* eh tehbiil' eh luugn heh'ay. ¹⁷*Jesus* huuts'q' hōqhee. “Aan! Shkeh ahda! Luugn deh'ay k'eh dinee iin xaah nühtaktsayh,” *Jesus* huu'ehnih. ¹⁸Hōq' ts'q' t'ey diitehbiill' ch'a' hiik'eh teedeel.

¹⁹Ahnoo' nihniideel eh *James* eh *John* eh, diita' *Zebedee* mōqsii', hihneh'ih. Ts'ayh shiit diitehbiill' naahehxaq. ²⁰Shign nihniideel ts'q' t'ey *Jesus* huuts'q' hōqhee. “Shk'eh ahda!,” huu'ehnih. Ay ts'q' t'ey hii'eh teedeel diita' ch'a'. T'aaan doo uxaah etnay iin shij' hihdehtth'ih.

²¹*Jesus* Yeh aadal iin eh *Capernaum* key hihideel. *Jew* iin nahelshii dziinn'hōqij' ts'q' *Jesus Jew* iin lehchinh etdak danh daaniishyah t'aaan hach'uunehtanh. ²²Hach'uunehtan huuxaah ch'aa' daidetdlih. Doo uxa'doodijit'ay k'eh hōqhee. *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin k'eh k'ahōqhee.

²³Hōq' ts'q' t'ey dineh gōq shyüüt ushiit ijdlah daaniishyah. Dineh haa'ijisa. ²⁴“Nts'aa' neetidhijlaak, *Jesus Nazareth* ts'anh? Laaneetidhijnay xaah iijaal nits'etnayh. Doo laa' hōqsuu' nt'ay T'oodjht'ay ts'anh dijt'eh,” *Jesus* ehnih. ²⁵Ay t'aaan *Jesus* dadijhtayh ts'q' yits'q' hōqhee. “Dadhahnay t'aaan uts'an haa'ahdeel,” nih. ²⁶Ay eh gōq shyüüt nt'aayihitij t'aaan haa'ijisa hōqt'at t'aaan yits'an haa'ijishyah. ²⁷Ay t'aaan dinee iin huuxaah ch'aa' hulshyaak. Tihhuudelkat. “Nts'aa' ch'ah det-shyaak?” tihdetnih. Ch'its'aa' hach'uunehtanh. Uha' doodijit'ay k'eh hōqhee. Gōq shyüüt t'ey Yik'ahohdee. ²⁸Hōq' hut-shyaak t'aaan dinee iin *Galilee* nan' k'et huuhōhchah ts'q' hii'aanah thadelxoh.

²⁹Ay t'aaan *Jesus Jew* iin lehchinh etdak danh ts'an tthii'inshyah. Beh naitetdagn eh *Simon* t'aaan *Andrew* iin shyah dahniideel, *James* t'aaan *John* chih huu'eh. ³⁰*Simon* u'aat unaq ehts'iign nan'ehtij. Hantee' t'ey *Jesus* hōq' hiixaah Yehnih. ³¹Hōq' ts'q' t'ey ndeeh tth'ii'elt'ay danh yaa niniishyah. Yila' uuniik niidihtij tanel'ah. Hōq' ts'q' t'ey ehts'iign k'odatniik t'aaan huu'iich'eh'aa'.

³²Naach'ij'aaan eh key k'et hōhchaah ts'q' ehts'iign iin hiixaah niiniidlah. T'aaan gōq shyüüt ushiit ij'ay iin chin hiixaah niiniidlah. ³³Key k'et hōhchaah ts'q' dinee iin lehchinh heedeel, shyah ts'an tthiihiltay k'eh. ³⁴Nil yaach'ia' ehts'iign iin huuhidlaq ts'q' nahuu'ihsoq. Gōq shyüüt huushiit ij'ay ay iin chih huuts'an haaanishyok.

K'ahuuuhueel huu'uunay eh, k'ahoohqoqhee. *Christ* lay eh nñi ts'a' hii'ee'etnayh. ³⁵Hachaa'aał ts'a' so'uuniithaadn eh, *Jesus* ts'eniithat tł'aan doot'ey kol danh ts'a' diishji' teeshyah. Shiit hotniidee. ³⁶Ay tł'aan *Simon* eh Beh yaadal eh nuugn niishyah niign hiik'eh aadał. ³⁷Hiiyuudih'aan eh, hiits'a' hqoqhee. "Huuħihdlaq ts'a' Nuukaah nahnet-ta'," hiiyehñih.

³⁸"Ch'idanh key danh ts'a' tsuudeeł, ishiit chih hach'uunoktan xaah. Daq' xaah ch'ale' key k'et ch'a' nihshay," *Jesus* huu'ehñih. ³⁹*Galilee* nan' k'et hqchaał ts'a' *Jew* iin lehchinh etdak danh tagñ' aahaal, hach'uunuhtan xaah tł'aan dinee iin gqo shyüüt ushiit iñ'ay chih huuts'anĥ haa'uh'aagn xaah.

⁴⁰Dineh honayh ts'a' utthij' ĩtaadeltsay Yaa niiniishyah. Yits'a' naakot-ĩjtthayh tł'aan daayuudetkanĥ. "Hqo' shuudijñih de', nashjhsqoq," yehñih. ⁴¹*Jesus* hqotł'at yaa ts'ahqđay tł'aan nók deltsat tł'aan yideltsat. "Hqo' naa tihdił. T'axoh nadhinsqoq," yehñih. ⁴²Hqo' ts'a' t'ey na'et-sqo. Utthij' hqqsuu' nadet-t'eh. ⁴³*Jesus* ĩtaiteh'a' eh, heneek daitniit'ay eh yits'a' hqoqhee. ⁴⁴"Nadhinsoon! Doot'ey sq' hqo' idqonji'! An'! Nadhinsoon xaah, *Jew* iin xaah hach'ełeegn ts'a' iñhaal tł'aan ndeeħ ĩhts'iik danh, bich'oonih'ih. Dii haatalsheeł deh ĩlsheeł, *Moses* dajeedlay k'eetaat. Daq' diđđay xaa' dinee iin dadhinsoon nihtatnayh," *Jesus* yehñih. ⁴⁵Hqo' idiinji' t'oot'ey ĩtaa'inshyah tł'aan ch'shuuy iin hqo' ehñih. Dinee iin tagñ' aahaal tł'aan hqo' tay' niñ. Ay eh *Jesus* key k'ani'etdaagn, dinee iin yuukooneħ'iik tah. Key ah'ogn ndeeħ dinee iin kol danh eedah. T'oot'ey dinee iin nił ch'ıduugn ts'anĥ hiits'a' aadał.

2 ¹Łdooniithadn dziinn' eh, tay' *Jesus Capernaum* key ts'a' na'aadaal. Dinee iin ndeeħ shyah eeday ich'ihdihtth'ak. ²Ay eh dinee ndlaan iin shyah eedah danh aachinh heedeel. Shyah shiit dahnelđogn eh, ndeeħ t'ey k'at'ey huu'ay daaheltaq qo t'ey, T'oodiħt'ay Aaneegn' suu' eh hahuu'uunehtanh. ³Dineh utth'ann' tahqołaağñ hiits'a' ahteel. Ehteek'eedn ehts'iign iin uk'et natelshyeegn k'et dan dineh iin yahteel. ⁴Shyah dahnelđok ts'a' nts'aq' *Jesus* xaah niihuudeel ts'a' shyah k'et dahiiyhtij. Shyah k'et haahooniidlay niign hi'ehteek'eedn' k'et naalqo hiiyi'aa. ⁵Lay eh naitahsqo hiiyuunay *Jesus* huuneh'ay eh, "Dineh, nts'ant'ay' nts'a' utidih'aa," *Jesus* yehñih. ⁶*Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin ishiit delth'i iin idiitth'ak. ⁷"Dindeh nts'aq' ch'atnay? T'oodiħt'ay qqsii' ładadehñay. T'oodiħt'ay shij' dinee iin ts'ant'ay' nt'aa'ee'aak," hiiniithanh. ⁸Hqo' ts'a' t'ey *Jesus* naniich'ihetdee huu'ii'etnayh. " 'Dineh nts'aq' ñay ch'atnay, dia shuudahñay? ⁹Dineh utthann' tahqołaağñ nts'aq' dootniit'ay ts'a' udihñij'? 'Nts'ant'ay' nts'a' utidih'aa, udihñij' lálá? 'Naa'ijthat! Nehteek'eedn' shch'adij'ay tł'aan huhłoo iñhaal, uduhñij' laa? Shin ch'ale' dinee iin Shkehduht'e' xaah T'oodiħt'ay Shteh'a'. ¹⁰T'axoh nts'aq' jan nan' k'et Shxaa' uđiit'ay nüħ'ich'oonok-ji' " huu'ehñih. Tł'aan dineh utħ'ann' tahqołaağñ ts'a'

hooqhee. ¹¹ “Na’iithat! Nehteek’eedn’ shch’adii’ay t’aan taa’iidaal,” yehnih. ¹² Huuhihdlaq ts’a’ hiineh’ay eh, dineh utth’ann’ tahooqaaagn nii’eeshyah ts’a’ na’ethat. Dehteek’eedn’ chih shch’adii’aa t’aan taatet-shyah. Hoo’ hut-shyaagn eh, huuxaah ch’aa’ hulshyaak. “T’oodiht’ay tsen’ih,” ihenih. T’aan, “K’at’ey daq’ ts’ooneh’iign,” henih.

¹³ T’aan eh *Jesus Galilee* mann’ maagn heedit-shyah. Ishiit dinee ndlaan Yaa niiniideel. Hoo’ huu’ehnay eh hohdaldiji’. ¹⁴ Aahaal eh, *Levi, Alpheus* ts’eeniinn’, neh’ih. tax elsüü’ ch’in’iin iin xaah nehtsay eh, yits’a’ hooqhee. “Shk’eh ihaal,” yehnih. Hoo’ ts’a’ t’ey ni’eeshyah t’aan Yik’eh teeshyah.

¹⁵ *Levi* shyah nach’eaal eh, ndlaan ch’in’iin xaah lesüü nehtsay iin t’aan dinee iin huuts’ant’ay’ hooqtiin Maanah udeldii iin t’aan *Jesus* iin eh hihdelth’ih. Dinee iin ndlaan iin chih ishiit Yeh niiniideel. ¹⁶ *Jew* nach’uudah’iin ach’uunehtan iin t’aan *Pharisee* hiihiin iin, ay iin hu’ dinee iin huuts’ant’ay’ hooqtiin iin t’aan ch’in’iin xaah lesüü nehtsay iin tah nach’eaal hiineh’ih. Ay iin Maanah udeldii iin huhdehkat. “Dia ch’ah ch’in’iin iin xaah lesüü nehtsay iin t’aan huuts’ant’ay’ hooqtiin tah nach’eaal?” huuheni. ¹⁷ Ay eh *Jew* nach’uudah’iin ach’uunehtan iin nts’atnay *Jesus* huudiitth’ak. “Doo iin soo nt’ay k’at’ey ch’onayh dine’ ts’a’ ltaadal; doo iin hehts’iign, ay iin shii’. Hooqsoo’ ts’ehah’ih iin duhnii’ xaah k’a’ihhaal ts’a’, dinee iin ts’ant’ay’ hooqtiin xaah nihshyah,” huu’ehnih.

¹⁸ *John* ts’anah udaldiin iin t’aan *Pharisee* iin shii’ ch’a’ huuhihdelth’iik. Dinee iin *Jesus* xaah niiniideel, “Dia *John* ts’anah udaldiin iin t’aan *Pharisee* iin chih nts’uu’aal ch’a’ huuhihelth’iik t’oot’ey Nan Naanah udeldiii iin k’ahoo’ hetdiign?” hiiyehnih. ¹⁹ Ay eh *Jesus* daq’ huu’ehnih, “Luutetniign iin aachinh eedeel k’at’ey et-aal ch’a’ huuhihdelth’iign. Huuteeniign huutah eeday eh, k’at’ey et-aal ch’a’ huuhihdalth’iil. ²⁰ Huuteeniign huutah ts’anah ltaa’iltij de’ shii’, ch’ihe’aal ch’a’ huuhihdalshaal.”

²¹ “Doot’ey k’aadiidn ch’iil t’uudn’ tth’ihtah k’alii’unet-tsia eek latniich’it’ danh k’at’ey heeka’ hiidahkaan. Hoo’ het-shyaak de’, k’adiidn ch’iil luu’unat-tsüh de’, heeka’ ch’ihdehkaq’ danh tay’ lotnatch’it’. ²² Doot’ey jign tu’ k’ahduu’ atxaq’ yaniiday chi’ithüh tuu ushiit nat’aatelshyeegn shiit k’a’itaanal. Hoo’ det-shyaak de’, jign tu’ ik’indiihaq’ de’, ch’ithüh tuu ushiit nat’aatelshyeegn talshoo’ t’aan talta’. Eltal de’ jign tu’ hatnaahaal. K’ahduu’ xaah ch’ithüh tuu shiit shii’, jign tu’ k’ahduu’ atxaq’ henak,” *Jesus* huu’ehnih. Nts’aa’ huu’ehnay *Pharisee* iin yahch’ia’ hach’uunehtan xaah daq’ huu’ehnay.

²³ *Jew* iin naahelshii dziinn’ eh *Jesus* Maanah udeldii iin eh haadal. T’oh fiat uts’anah etxaq’ nesyye tah haadal. Haadal eh Maanah udeldii iin nshyee k’et ts’anah ch’ihnehtsayh, ts’uudeel xaah. ²⁴ *Pharisee* iin hiiyuudehkat. “Huunih’ih! Dia Naanah udeldii iin nahelshii dziinn’ t’ey

hoq' hetday? Neenach'uudal'iin, 'Ena,' nay," hiiyehnih. ²⁵Jesus huuts'a' hoq'hee t'aaan huu'uudehkat. "T'ey laa *David* aanah ch'ahsii'? Ushii' kol eh djiitsii da', ²⁶T'oodjht'ay Shyah daaniishyah, (*Abiathar Jew* iin xaah hach'e'leegn iin haske' iile' da') t'aaan leedonn' T'oodjht'ay ts'an eltsiin jii'aał. Doo yeh natetdagn iin chih t'aaayihchuut. *Jew* iin xaah hach'e'leegn iin shii' ihtaldiil t'ey ch'ah det-shyaak. ²⁷T'aaan *Jesus Pharisee* iin daq' ehni, "T'oodjht'ay nahelsii dziinn' dinee iin xaah huhtsij. K'at'ey dinee iin nahelshii dziinn' xaah ihtsiil. ²⁸Daq' xaah ch'ale' Sht'ay' doodiitiin. Nahelshii dziinn' dinee iin nts'aa' hihtaadiiil hoq' dihnił. Shin ch'ale' dinee iin Shkehduht'e' xaah T'oodjht'ay Shteh'a'."

3 ¹Ay t'aaan eh tay' *Jew* iin lehchinh eidak danh daa'inshyah. Dineh ula' ts'idiit'ay ishiit eedah. ²Dinee iin ishiit deltth'ii *Jesus* nts'atdi' de' kaah hihneh'ih, nahelshii dziinn' nayihsoq de' kaah, ch'its'aa' det-shyaak udzuunii' xaah. ³Ay eh *Jesus* dineh ula' ts'idiit'ay daq' ehni, "Na'ijthath, ndeeh huuhjhdlaq ts'a' nihneh'ih danh." ⁴Ay t'aaan dinee iin daq' ehni, "Naahelshii dziinn' dineh hoqsuu' duudij' laa? Nts'aa' duudij'?" Ts'ahqot'eh ts'a' duudij' laa? Ndeeh hoqsuu' niign? Dinee huunay xaah, huu'uhshih laa? Nts'aa' duudij'?" Huu'uuxaaq?" huu'ehni. Ay eh k'ants'aa' t'ey hiidiiniil. ⁵K'ats'uutth'agn hiiyuudiinay eh uk'eegn utdelnay t'aaan huutooneh'ih. Dineh ula' ts'idiit'ay daq' ehni, "Noo' diltsiit." Dók deltsadn eh, ula' k'eetaat na'et-t'eh. ⁶Hoq' ts'a' t'ey *Pharisee* iin tthiihindeeł t'aaan *Herod* chiill' key iin eh lehchinh heedeł. Nts'aa' *Jesus* nats'idhuhxay xaah nił eh thahdelxoh.

⁷*Jesus* Maanah udeldii iin eh *Galilee* Mann' laaahindeeł. *Galilee* ts'an h dinee ndlaan iin huuk'eh aadał. ⁸*Judea* nan' k'et t'aaan *Jerusalem* key *Idumea* nan' k'et t'aaan key *Jordan* Haniign' nuhts'ay huudlah t'aaan *Tyre* eh *Sidon* key, huuhjhdlaq ts'a' *Jesus* nts'aa' djiidiin hich'ihdihth'ak. Ay xaah, ndlaan iin hiixaah niiniideeł. ⁹Maanah udeldii iin ts'a' hoq'hee. "Ts'ayh ukedokt'e' Shaa suhdhuthiin," nih, dinee iin ndlaan eh Shee'an' hihtaadał niithan eh. ¹⁰Ndlaan iin *Jesus* nahuu'ihsoq t'oot'ey tay' ehts'iign iin hii'aał telshyeek, hiidultsadn xaah. ¹¹Goo shyüüt jii'ay iin *Jesus* hihneh'iik ts'a' t'ey, hiike' danh naakot-'et-tthayh. "T'oodjht'ay ts'eeniinn'djiit'eh," eh hesiil. ¹²Dineh iin sq' hoq' hihduuniij' xaah heneek dootniit'ay eh, hoq' huu'ehniik.

¹³Ddhał tah dagn' ts'a' teeshyah. Maanah udeldii iin tah ts'an h, doo Baa tatnaal ch'itah haa'jidlah. Hiixaah niiniideeł. ¹⁴Ts'eh'agn deetaan k'et laakay dineh iin ch'itah haa'jidlay, Baa yitatnaal iin t'aaan doo hach'uunuhtan iin xaah. ¹⁵Ay iin goo shyüüt hahnuushyogn xaah ut'ay' utaaleeł. ¹⁶Jan iin ch'itah haa'jidlah: *Simon*, *Peter* chih yitnii'aa; ¹⁷*Zebedee* ushye'e iin, *James* eh *John*, nahtan ushye'e iin daq' honih ts'a', *Boanerges*, huu'itnii'aa; ¹⁸t'aaan *Andrew*; *Philip*; *Bartholomew*; *Matthew*; *Thomas*; *James*, *Alphaeus* ushye'e; *Thaddaeus*; t'aaan ¹⁹*Simon*, dineh etnaa

eh hach'oodelthiidn; t'aaan *Judas Iscariot*, doo dhulxay xaah yits'idel'ay iin ts'an yitahtsay.

²⁰Ay t'aaan shyah shiit dahniideel. Tay' t'ey dinee ndlaán iin ishiit lehchinh eedeel. Ay eh *Jesus* eh Yeh natetdagn iin ts'uuts'aaq' nach'ihe'aa. ²¹Yuudelkan iin daaq' hich'ihdihtth'agn, ltaats'uhtee xaah hiits'aq' teedeel. Ay eh hiiyuuniik t'aaan lehchinh eedeel iin ch'a' ltaahiinihtji. Dinee iin, "Neexa," hiiyehnjh.

²²T'aaan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin *Jerusalem* ts'anh dzenahjideel. "*Beelzebul*, goq shyüüt naatthii', ushiit eedah. Goq shyüüt naatthii' ay ts'anh ut'ay' hoqłji. Ay xaa' goq shyüüt haaneshyok," henjh. ²³Ay eh dinee iin daaniidatdelshyah t'aaan noonak hiits'anh uduldii xaah eh huu eh naholnak. "*Satan Beelzebul* moqsii' diits'an goq shyüüt hatnaashó? ²⁴Dinee iin ch'ishyon huuk'ach'ihohle' iin nił ts'aq' nii'indeel de', k'ach'ihohle' danh ldootaathał. ²⁵Shyah shiit nił'eh k'e'indee iin nił ts'aq' nii'indeel de', nił'eh k'aniithoo' hihdaltth'iil. ²⁶*Satan* diits'an ts'aq' baana'eltsji de', t'aaan uniik'uul t'ey ut'ay' k'otdatnak.

²⁷"T'aaan de', doot'ey k'at'ey dineh noo' nt'ay shyah doodaatsal t'aaan yits'an ltaataaleel. Uts'an hoq' duhlee niithan de', tthee' dineh noo' nt'ay hetnaht'uh t'aaan yits'an ltaataaleel. ²⁸"Łay eh daaq' nühdihniil. Dinee iin ts'ant'ay' t'aaan heneek ts'ant'ay eh T'oodiht'ay Qosii' łatdatdehnay, ay huuts'aq' utat'aał. ²⁹T'oot'ey doo ts'ahqot'eh ts'aq' *Holy Spirit* aanah nay, T'oodiht'ay ay k'at'ey uts'aq' utaa'aał. Daaq' k'eexaan, ndeeh duunoo' hqhchah ts'aq' ch'otnalshyah danh ts'aq' taahaal," *Jesus* huu'ehnjh. ³⁰"Goq shyüüt ushiit ij'ah," hiiyehnay, ay xaah ch'ale' *Jesus* daaq' huu'ehnay.

³¹Ay t'aaan *Jesus* unaaq' eh uchiill' iin shyah xaah nihniideel. Hah'ogn naahetdee t'aaan *Jesus* xaah daahohnih'a'. ³²Dinee ndlaan iin tth'ihthah maanah hiits'aq' hoqhee t'aaan, "Tthee', unjh'jh," hiiyehnjh. "Nnaaq' eh Nchiill' iin eh aat ühts'ay. 'Nts'enuh'iin,' Nihenjh," hiiyehnjh. ³³"Doo Shnaaq' t'aaan Shchiill' iin?" *Jesus* huu'ehnjh. ³⁴Huutoqneh'ay t'aaan Yaanah hihdelth'i iin daaq' ehnjh. "Huunah'jh," njh. ³⁵"Jan iin ch'ale' Shnaaq' t'aaan Shchiill'. Doo iin T'oodiht'ay k'eetaat hel'ay, iin ay iin ch'ale' Shchiill' t'aaan Shaadeh t'aaan Shnaaq'," huu'ehnjh.

4 ¹T'aaan, tay' t'ey manh maagn hach'uuneltanh. Tay' t'ey dinee ndlaan iin Yaana lehchinh na'etdeel xaah ts'ayh shiit ijshyah t'aaan eedah t'aaan Beh dataayaatiil. Nan' k'et manh maagn ndlaan iin delth'ih. ²Ay t'aaan hoqđlaq' niign noonagn hiits'anh uduldii eh hahuu'uunehtanh. ³Daq' huu'ehnjh, "Jahth'ak! Nan' suudelshyaagn niign dineh neshyee tenak. ⁴Itenagn eh ch'ehłaadn' tay' naa'ijideek t'aaan hoq' ts'aq' t'ey ts'eht'uudn iin thaiyaldeel. ⁵Ch'ehłaadn' du', tthee uk'et nan' gaay hoqłiin k'et naa'ijideek. Ay hantee' t'ey neeshyaaq, nan' gaay hoqłiin eh. ⁶Saa hoqłt'at hetdih'aaan eh, neeshyaan dat-tsatsat. Uchqoq' k'at'ey hoqsuu' nan' shiit naanihsheel eh deegayh. ⁷Ch'ehłaadn' du', goh tah naa'ijideek.

Gq utah neeshyaan eh, ts'uuts'aa' neshyee. Ay eh k'at'ey neshyee uk'et niisheel. ⁸Ch'ehlaadn' du', nan' suu' k'et naa'jideek. Haanihshaq t'aaan neshyee. Neeshyaan eh, uk'et neshyee chih neeshyaq. Ch'ehlaadn' neshyee k'et taagn deetaan neshyee k'eh uk'et ch'ineshyaq t'aaan ch'ehlaadn' ik'eetaagn deetaan neshyee k'eh uk'et ch'ineeshyaq. Ch'ehlaadn' du', ts'ehlagh deetaan deetaan neshyee k'eh uk'et ch'ineeshyaq," huu'ehnih. ⁹"Doo iin jaatth'agn nts'aa' dihnay, Shdahth'ak," nih.

¹⁰Ndláán iin lehchinh eedeel iin ltaa'indeel eh uchiill' key iin maanah t'aaan ts'ehlagh deetaan k'et laakey dinee ch'ita haa'jidlay iin, noonak hiits'anh uduldii aanah hiyuudehkat. ¹¹Ay eh *Jesus* daq' huu'ehnih, "T'oodjht'ay nts'aa' k'ach'ihohle' hee'atnay xaah nuhts'iniiniik. T'oot'ey ch'ehlaadn' iin noonak hiits'anh uduldii xaa' ch'ihdiitth'ak.

¹²'Nts'aa' hotday hohneh'iik t'aaan nts'aa' honay ch'idet-tth'iik t'oot'ey k'at'ey ch'ik'eniighetdee.

Ch'ik'eniijideek de', T'oodjht'ay ts'a' nii'ihdalsheel t'aaan huuts'ahqot'ay' huuts'a' utaa'aa'."

¹³"Jan noonak hiits'anh udeldii k'at'ey k'ee'alnagn de', nts'aa' xaa' ch'ehlaadn' noonak hiits'anh uduldii k'etalnak? ¹⁴Doo neshyee tenagn k'eetaat T'oodjht'ay Aaneegn' dinee t'aadadelshyeeek. ¹⁵Ch'ehlaadn' dinee iin neshyee tay na'jideegn k'eh hijt'eh. T'oodjht'ay Aaneegn' hihdet-tth'iik. T'oot'ey hqo' ts'a' t'ey *Satan* huuxaah niiniishyah t'aaan huudzee' shiit ts'anh heneek hiidet-tth'iign ltaadadeleek. ¹⁶Ch'ehlaadn' dinee iin neshyee hihteenal tthee nan' gaay uke't hqo'tiin kaagn naa'jideegn k'eh hijt'eh. T'oodjht'ay Aaneegn' hihdiitth'agn eh, hqo' ts'a' t'ey huuxaah hqo'soon t'aaan lay eh hiyuunih. ¹⁷Neeshyaan uch'qo' nan' shiit k'altaaniisheel k'eh hijt'eh. Hqotsuul ts'a' laq' hiiniithanh t'oot'ey huu'el huuthay huu'aa' t'aaan lay eh hiiniithan aanah dinee iin huuxaah thahdelxuu tah, hqo' ts'a' t'ey hihdet-sak t'aaan T'oodjht'ay ch'a' ltaahetdak. ¹⁸Ch'ehlaadn' dinee iin neshyee gqh tah naa'jideegn k'eh hijt'eh. T'oodjht'ay Aaneegn' hihdiitth'ak ¹⁹t'oot'ey nts'aa' ts'ihuunay aanah shij' ltaanihnetdee t'aaan nts'aa' ch'ishiit ts'uudee hiiniithan eh, na'ihnet-aa. Ay eh lay eh hiiniithan hihdinayh t'aaan T'oodjht'ay k'eetaat hihtetdagn hehdinayh. ²⁰Neshyee hihteenal nan' suu' k'et naa'jideegn, neeshyaq t'aaan neshyee uk'et neeshyaq: ch'ehlaadn' taagn deetaan k'eh; ch'ehlaadn' du', ik'eetaagn deetaan k'eh; ch'ehlagh du', ts'ehlagh deetaan deetaan k'eh. Jan dinee iin jan k'eh hijt'eh. T'oodjht'ay Aaneegn' hihdiitth'agn eh, lay eh hiyuunih t'aaan T'oodjht'ay k'eetaat hetdi'."

²¹*Jesus* huu'uudehkat. "Dinee iin kun' neldzeegn daahe'aagn tah, naa'ay hiik'et deh'aak laa? Nts'aa' het'eeek? Ehteek'eet t'aa hiyyeh'aak laa? K'ahqo' huut'ay. Hahdogn shij' hiyyahk'eedn' hoh'iik. ²²Doo iin chineh'iin, noo' haatha' de', hiyyutdah'aa' t'aaan ts'ehkaa naatat-aa' t'aaan hiinah'ii. ²³Doo iin jaatth'agn nts'aa' dihnay, Shdahth'ak," huu'ehnih.

24 “Nts’aa’ hanüh’uuneltan, hqqsuu’ dahtth’ak. Hqqsuu’ dahtth’ak de, ch’ik’etalnak. Ay de, tay’ hanüh’utnaltan. 25 Ay doo ha’uuneltan hqqsuu’ ch’ik’etalnak t’aan tay’ utdaldii. Doo ha’uunaltan t’oot’ey k’at’ey ch’ik’e’ilnagn, hqo’ t’ey, k’at’ey utdaldii,” huu’ehnih.

26 “Daa’ ch’ah T’oodiht’ay k’ach’ootahl’e’: dineh nan’ k’et neshyee tenagn k’eh taat’eeel. 27 T’aan tadm eh, neteegn tah t’aan k’ahman’ ts’ii’ethak tah, neshyee haanehshaq t’aan neshyee. T’oot’ey nts’aa’ eh haanehshaq ts’a’ yits’etniik. 28 Nan’ ch’ale’ neshyee nehshii. Ch’ittheh neshyee neshii nan’ shiit ts’an. Ay t’aan ch’it’aann’ neshii t’aan neshyee uk’et neshii. 29 Neshyee t’axoh tat’-aa’ nihoththak tah, neshyee tatnet-thak t’aan iik’et ts’an hchinh niich’iileek,” huu’ehnih.

30 T’aan daa’ huu’ehnih, “T’oodiht’ay dinee k’ach’ihohle’ nts’aa’ k’eh hqot’eh? Nts’aa’ niign noonak hiits’an h uduldii eh baa thatdzalxoh?

31 Nts’aa’ niign T’oodiht’ay k’ach’ihohle’ daa’ hqot’eh. Neshyee *mustard* moqsij’ t’atalshyeel k’eh hqot’eh. T’atalshyeel ch’ik’e’ijhtsuul niji.

32 T’oot’ey t’a’alshyah de’ neeshyaan de’, nchaa’ taltsayh. Neeshyaan neshyee ch’ahnó taltsayh, ts’ehlagh shiinn’ shij’. Neshih tah udhüü’ uchinn’ chóo hohleek. Ay eh ts’eht’uudn iin diit’oh hiik’et hohts’iik.”

33 Dinee iin noonak hiits’an h uduldii eh hqodlqa niign *Jesus* hahuu’uunehtaqa. Ndeeh k’eh hohdaldii k’eh t’ey hahuu’uunehtaqa.

34 Noonak hiits’an h uduldii eh shij’ hahuu’uunehtaqa. Maanah udeldii iin shij’ tah noonak diixaah ts’a’ t’ey huu’ehniik. 35 Shiit dziinn’ nachee’aan eh Maanah udeldiin iin daa’ ehnih, “Naat nuhtsay ikeetsuudeel.”

36 Lchinh eedeel iin ch’a’ hii’eh ts’ayh shiit ijideel. T’aan hihteekij, ch’ishuuy ts’ayh chih huu’eh. 37 Ay eh hqot’at huu’eh haa’ijts’ayh. Tüüt chóo huuts’ay’ shiit datuut neehaa. 38 *Jesus* du’ hahnúgn ts’ayh shiit tthuu’aa’ etthinel’aa’ danh eetij. Ay eh ts’ehiinlth that t’aan daa’ hiiyehnih, “Hach’uunehtan, lat-tseedeek! Lah nee’uudijnih laa?” 39 Ts’eniithadn eh, ehts’ayh ts’a’ hqot’at t’ey hqohee. T’aan manh ts’a’ chih hqohee.

“T’axoh! K’oodatnii!” nih. Ay eh ehts’ayh k’oodatniik. T’aan tüüt chih k’oodatniik. 40 Maanah udeldii iin daa’ ehnih, “Dia naljiidn? T’oodiht’ay lay eh uudahnih?” 41 Hqot’at t’ey huuxaah ch’aa’ hulshyaak. T’aan daa’ tihdetnih, “Dii dine’ jant’ay? Ehts’ayh t’aan tüüt t’ey iik’ahohdee.”

5 1 Manh nuhts’ay ts’a’ ikehniideel *Garasene* iin nan’ k’et. 2 *Jesus* ts’ayh shiit ts’an haa’ijshay eh, ay ts’a’ t’ey dineh gqo shyüüt ushiit delth’ii Yaa niiniishyah, tth’ank’et tah ts’an. 3 Tth’ank’et tah eeday, daahiineht’uuk t’oot’ey haa’etdaak. *Chain* eh t’ey hii’iidetnii. 4 Hqodlqa danh t’ey dinee iin *Chain* eh hiikaann’ t’aan hiikee’ hiineht’uuk. Ay t’oot’ey yits’an haa’etdaak. Diikee’ aanah *Chain* duull’ hee’eh’aak. Datduhni’ xaah doot’ey k’at’ey yidihtay. 5 K’at’ey datdihheel, dziin tah tadm tah t’ey esa’ t’aan laa’iitnet-t’üü, tthee eh, tth’ank’et t’aan ddha’ k’et danh. 6 *Jesus* soo’uuniithadn hatdel’ay eh, iits’a’ telth that t’aan iits’a’

naakot-tthayh. ⁷Tł'aaan liits'á' haa'íisał. “*Jesus*, T'oodiht'ay Uts'eeninn', Doo nóó' nt'ay, nts'áa' shtidhíłaaak xaah sts'á' íihaał? T'oodiht'ay ts'á', hqó' shdijñih, sq' haanishchqhthadn,” *Jesus* ehñih. ⁸(*Jesus* iits'á'aahaal da' tah, “Dineh ts'anah haa'ahdeel gqó shyüüt daht'eh,” yehñay eh, ch'ale' daa' yehñay.) ⁹Ay eh dineh uudehkat. “Nts'áa' nqqsii'?” yehñih. “Ts'íidláá,' shiit ch'ihdih'áa, ts'íidláa xaah,” *Jesus* ehñih. ¹⁰Dineh hqóqt'at daayuudetkanh. “Gqó shyüüt iin nan' k'et ts'anah, sq' łtaa'qh'ay,” *Jesus* ehñih. ¹¹Noon *pig* mqqsii', ndláan ddhał eekay ch'e'aal danh t'ey, hqó' ñay eh. ¹²“Noon *pig* mqqsii' tah ts'á' neetih'ay, ay shiit ts'uudeel xaah,” gqó shyüüt *Jesus* daahuhdetkanh. ¹³“Utah ts'á' ahdał,” *Jesus* huu'ehñih. Ay eh gqó shyüüt dineh ts'anah haa'íideel tł'aaan noon *pig* mqqsii' iin shiit íideel. Ay du', hantey' t'ey dzihteedlah tł'aaan manh shiit tah dzihíidlah. Ay noon łaakey *thousand* elt'eh. Huu'íhdlał ts'á' łahniideek, manh shiit.

¹⁴Dineh doo noon *pig* mqqsii' k'anehtaa' iin ishiit danh ts'anah łtaakaqahilshyah. Tł'aaan dinee iin key danh hqó' ihenih tł'aaan key tagn' chih nts'áa' hut-shyaagn hqó' henih. Ay eh ts'onuh'iin xaah, shign' ts'á' hihteedeel. ¹⁵*Jesus* xaah nihniideel. Tł'aaan dineh gqó shyüüt ushiit ts'anah haa'íideel chih hihneh'ih. Shign' daa'eedah tł'aaan ch'iil chih naadelshyah. Mijñi' hqqsuu' niidelth'at. Jan dineh mqqsii' ts'íidláa jant'ay. Dinee iin hiinih'iin eh hihneljiit. ¹⁶Dinee iin doo iin dineh gqó shyüüt ushiit daltth'ii tł'aaan noon *pig* mqqsii' hihneh'iin, nts'áa' det-shyaagn xaah, doo iin ishiit niiniideel iin eh nahooholnak. ¹⁷Ay eh *Jesus* daahuhdetkanh, huunann' k'et ts'anah łtaa'ut-shya' xaah.

¹⁸*Jesus* ts'ayh shiit ehhay eh, dineh doo gqó shyüüt uts'anah haa'atdeel *Jesus* daa'udetkanh. “N'eh uhda,” ñih. ¹⁹*Jesus*, “Ena,” yehñih. “Nehłaadn' iin ts'á' naa'íidaał, tł'aaan hqqsqó niign doo huuhqhchaah ts'á' k'ach'ihohłe' naa det-shyaagn xaah naholnak, nts'áa', ‘Teejuh,’ nuudijñih,” yehñih. ²⁰Ay eh łtaa'inshyah. Tł'aaan ts'ehłaaagn deetaan key tagn' hqóqt'at *Jesus* its'ineeniign xaah huu'eh naholnak. Dinee iin huuhíhdlał ts'á' t'ey huuxaah ch'aa' hulshyaak.

²¹*Jesus* manh nühts'ay ts'á' tay' t'ey łkee'inshyah. Taaxaa danh ndláan iin t'ey Maanah shihatdeel. ²²Dineh *Jairus* mqqsii' *Jew* iin łehchinh etdagn xaah ch'inłiin, Yaa niiniishyah. *Jesus* neh'ay eh, liits'á' naakot-íitthayh. ²³*Jesus* hqóqt'at daa'uudetkanh. “Shtthe'e gaay t'axoh tehtji'. Uts'á' íihaał tł'aaan Nłá' uk'et daadhíłtee, na'ut-suu' xaah tł'aaan k'a'uhte',” *Jesus* ehñih. ²⁴Ay eh *Jesus* Yeh naatet-shyah. Dinee iin ndláan Yeh ch'induh'aa'aał.

²⁵Ts'exeh dał iitidhehxiin ts'ehłagn deetaan uk'et łaakey shiinn' t'ey beh naahqóthadn, chih ishiit. ²⁶Ch'oonayh dine' iin ndlaan tagn' t'ey hetniishyah, na'ussuu' xaah. Delsüü' huu'íhdlał ts'á' etł'aahqó'áa. T'oot'ey k'at'ey na'it-suy tł'aaan shihnóó' det-shyaak. ²⁷Dinee iin nts'áa' *Jesus* aanah thahdelxoo itjiltht'ak. Dinee iin Maanah ch'it'oh'aa'aal iin

tah niiniishyah. Tl'aan Ii'eegn' Itdeltsat. ²⁸Daa' naniich'ethadn eh, ch'ah det-shyaagn. "Uch'iill' ididhagntsats de', natissuul," niithanh. ²⁹Iich'iill' itdeltsadn eh huhts'a' t'ey na'et-sq. Da' k'oodat-tsats. K'eetaat naadet-shyaagn hee'etnayh. ³⁰Hq' ts'a' t'ey *Jesus* ut'ay' ch'ehladn' utniign hee'etnayh. Ay eh ch'it'ohhaa'aal tah sts'aadeeshyah. "Doo Shch'iill' itdelts'at?" nih. ³¹"Dinee iin Neh ch'inuu'aa'aal unih'jh t'oot'ey laa, 'Doo Shideltsadn?' djiinay." Maanah udeldii iin Yehnih. ³²Ay, t'oot'ey *Jesus* huh uneh'jh, doo Shideltsadn kaah. ³³Ay ts'exeh niljiit tl'aan detnii. Nts'aa' Behuushyaagn hee'etnay eh, Yaa niiniishyah tl'aan Iits'a' naakot-'jittthayh. Tl'aan nts'aa' hut-shyaagn Yeh naholnak. ³⁴"Ts'exeh, laa' Shuudjiinay k'eexaan, ch'ale' nadhinsq. Hq'suu' eh ltaaniiday. Hq' t'ey, natissuul. Hq' k'at'ey natidhilt'siign." ³⁵Hq' *Jesus* hq'hee ts'a' t'ey ch'inliin shyah ts'anh hiixaah niiniishyah. "Ntthe'e t'axoh ehtji. Hach'uunehtan eh sq' t'axoh datdonay," hiieyhni.

³⁶Ay t'oot'ey *Jesus* huuhq'hee kaah k'ajiitth'agn. "Sq' noljiidn! Laa' Shuudjiinay," *Jairus* ehni. ³⁷"Doot'ey sq' nee'eh huuhaal," nih, "*Peter* tl'aan *James* and *James* uchiill', *John*, iin shji?" ³⁸Ch'inliin shyah nihniideel eh, *Jesus* dinee iin shaa'eh'aan neh'jh. Tsaa eh hq'ot'at shaa'eh'aa. ³⁹Shyah daaniishay eh daa' huu'ehni, "Dia ch'ah shaadhah'aan tl'aan dia ahtsaa? Ts'eeniin k'a'itheel. Eetiin k'eh nt'eh." ⁴⁰Ay eh hiixaah edloh. T'oot'ey uhts'ay ts'a' tthiihuunih'a'. Ts'eeniin uta' eh unaa' tl'aan Maanah uudeldii iin taagn ndeeh ts'eeniin danh chih dahniideel. ⁴¹Ila' uuniik tl'aan daa' yehni, "*Talitha Cumi*. 'Ts'exeh gaay, nii'jiday, ndihni," ch'ale' nay. ⁴²Hq' ts'a' t'ey ts'exeh nii'et-shyah tl'aan ts'eniishyah. Ts'ehlagndee'taan k'et laakey shiinn' niiniithadn. Hq' det-shyaagn eh, hq'ot'at huuxaah ch'aa' hulshyaak. ⁴³Heneek djihtayh eh huhts'a' hq'hee. "Nts'aa' hut-shyaagn, doot'ey sq' hq' idahni!" Ay tl'aan, "Bich'ah'aa," huu'ehni.

6 ¹*Jesus* ishiit danh ts'anh ni'taa'inshyah. Diinann' k'et kaah et-shyah, ndeeh neeshyaq danh, Manah udeldii iin Yeh. ²*Jew* iin nahelshii dziinn' *Jew* iin lehchinh etdak danh hach'uunehtanh. Dinee iin ndlaan huuxaah ch'aa' daidetdlih. "Ndeeh udaldiin eh ch'ah hach'uunehtan? Nts'aa' eh ch'ah hq'oshyaan? Tl'aan, nts'aa' eh ch'ah nahohdaa? ³Dineh dichinh eh ch'ich'exaan, *Mary* ushyüü nt'eh láá? *James*, *Joses*, *Judas*, *Simon* moonah nt'eh láá? Udia' iin jah nee'eh dal'th'ii láá?" henih. Ay eh lay eh k'ahiiyuudjiinay tl'aan hiich'a' ltaa'indeel. ⁴"Toodjht'ay dine' huhch'iduugn key k'et tagn' lahhiyuudjiinay. T'oot'ey dii diikey k'et tah shji' k'ahq' hiiyuudiinay. Dii yudelkan tl'aan beh ts'iniideek iin chih hq' niign yuunih," *Jesus* huu'ehni. ⁵Ishiit danh ts'uuts'aa' nahohdaa. Ntsiin doo iin jhts'iign iin k'et shji' diila' daa'et-leek tl'aan nahuu'esuuk. ⁶La' k'ahiiyuudjiinay, Baa ch'aa' hq'jji.

Ay tl'aan *Jesus* key tagn' hetniishyah ts'a', dinee iin ha'uunehtanh. ⁷Maanah udeldii iin ts'ehlagndee'taan k'et laakey, daa niidaadelshyah.

Laakey hiiłıı ts'a' huuteh'aak. Gq̄ shyüüt ch'ahnóó' huut'ay' huutsji. ⁸Heneek dıhtay' eh huuts'a' hq̄q̄hee. "Sq' diit'ey tidhahdeel niigin ahdaal, tat shii'," huu'ehni. "Leedonn' t'aaan xeeł t'ey, sq' ahleeł t'aaan lesüü chih sq' natahleeegn. ⁹Ke' shiit tidhal'iat t'aaan eek ts'ehlagn shii' natidhalniigin nü'h eh ahniik. ¹⁰Key nahshyah de', ndeeh shyah daanahshyah danh, shii' daltth'ii' de' diitahday k'eh. ¹¹Key danh dinee iin k'anüh'iiniithan t'aaan k'at'ey nühdıtt'h'agn de', ndeeh niłtaatidhahshyah de', nühek' t'aa ts'an h küh dahxaah de'. Daa' dahday xaa' ch'its'aa' koht'iinn' hiiłin huu'ooch'otnah'iil," *Jesus* huu'ehni. ¹²Ay eh huhteedeel t'aaan dinee iin diits'ant'ay' ch'a' ch'its'aa' nii'utdeel xaah hq̄q' huuheni. ¹³Ndlaan gq̄q̄ shyüüt hahnehshyok t'aaan xee ndlaan ehts'iign iin nahdindak t'aaan nahuuhehsuuk.

¹⁴Haskey *Herod* daa' hotday aanah hijhth't'ak. Key tag'n' *Jesus* aanah thahdelxoh t'aaan nts'aa' day xaah chih thahdelxoh. "*John* tuu ch'exaan iıłaagn tah ts'an h nii'et-shyah. Ay ch'ale' nahohdaa," ch'ehl'aadn' iin ni. ¹⁵Ch'ehl'aadn' iin du', "*Elijah* nt'eh," heni. Ch'ehl'aadn' iin, "T'oodıht'ay xaah hq̄q̄hee nt'eh, T'oodıht'ay xaah hq̄q̄hee niithaat da' k'eh," heni.

¹⁶*Herod* du', daa' ni, *Jesus* nts'atday ijhth'agn eh, "*John* tuu ch'exaan ch'atday. Shaa hiitthii' k'eniiddhał t'oot'ey nahutniik." ¹⁷*Herod* k'eexaan ch'ale' bahdeh'ay iin yuuniik t'aaan shyah holsay daahiinihtii. *Herodias* k'eexaan det-shyaak. Ay ch'ale' diichiill' *Philip* u'aat nt'eh t'oot'ey na'uuniik. ¹⁸*John* shyah holsay k'etalteel ttheh *Herod* daa' ehni. "Nchiill' u'aat eh nadhinday, k'at'ey huusuuy niign diit'eh." ¹⁹Daa' diini' xaah, *Herodias* łaa' hq̄q̄t'at ichanii'ııthat t'aaan dhulxay yuuni. *Herod Herodias John* tidhahxay ch'a' yutnihi, *John* łah'uunay xaah. ²⁰Dineh suu' nıin t'aaan tth'utdee'ah niign noo' aahaal, yi'etnayh. *John* nts'anay, duhtth'ak niithanh. Ideth'iik tah hq̄q̄t'at t'ey łooniit-et-thak.

²¹*Herodias* nts'aa' duhnee niithan, baa suudelshyaak. *Herod* bihq̄q̄ıı dziinn' beh nihut-thadn danh doo iin ut'aa ch'inłiin iin t'aaan bahdeh'ay iin ch'inłiinn' iin t'aaan *Galilee* dinee'iin haske' iin xaah ch'aadeh'ih. ²²*Herodias* uyaats'e'e daaniishyah t'aaan ts'ahq̄q̄t'eh niign yaa ch'aldziat. *Herod* t'aaan baa dayiniideel iin niik'et delshyaak. "Dii iniithanh? Dii iiniithanh t'ey ntł'aatih'aał," *Herod* ts'exeh ehni. ²³"Łay eh huunihhee. T'oodıht'ay shneh'ih. Dii kaah unııhee t'ey ntł'aatih'aał. Nan' baa ch'i'ihłiin, ay xaa' t'ey ntł'aatih'aał," *Herod* yehni. ²⁴Ay eh tthii'inshyah t'aaan diinaq̄ uudehkat. "Dii kaah uudokkat?" ni. Ay eh, "*John* tthii', doo tuu ch'exaan," *Herodias* yehni. ²⁵Hq̄q' ts'a' t'ey ts'exeh haskeh xaah hantee' nii'inshya. "*John* tuu ch'exaan tthii' inihthanh, k'ahduu' t'ey tth'aak nch'aał uk'et," ni. ²⁶Daa' nay, haskeh łay eh t'ey k'ahiniithan. T'oot'ey baa łehchinh yideel iin ndaal k'eexaan, dii iniithanh t'ey yitł'aataa'aał. ²⁷"*John* tthii' shaa niinat'ay," bahdeh'ay ehni. Ay eh shyah holsay yaa daaniishyah t'aaan *John* tthii' k'eniiddhał.

²⁸Ay t'aaan tth'aak choh k'et iitthii' da'eh'aan daa'in'aa t'aaan ts'exeh t'aaayii'aa. ²⁹Ts'exeh diinaa t'aaayii'aa. *John* maandah udeldii iin daa' ich'ihdihtth'agn eh, hiishinh uuniik t'aaan tth'anhkeet niihiidihniik.

³⁰Łaakey hijiij' ts'a' huuteh'a' iin nts'aa' duudiin iin xaah, niihindeel t'aaan *Jesus* eh ľehchinh heedeel. Nts'aa' hijidiin xaah hii'eh naholnak t'aaan nts'aa' hach'ihuhnehtanh xaah chih. ³¹Dinee iin ndlaán *Jesus* t'aaan Maanah udeldii iin xaah nihetdak. Ts'uuts'aa' diihiishij' ni'eh hihdelth'ih. Nach'ihuu'aal ts'a' t'ey k'ahuuľay. "Neexon shij' niľtatsuudeel, ha'gaay nats'ulshii xaah," Maanah udeldii iin ehniľ. ³²Ay eh ts'ayh shiit hihteedeel, ndeeh diihiishij' hihdalth'iiľ danh ts'a'.

³³Ay eh dinee iin hihtetdeel huhneh'ih. Doo iin hijiij' ts'a' huu'iihetnayh el nan' k'et ndeeh ts'a' hihteedeel danh ts'a' huuttheh kaľtelshyah. Key huu'aaxaa huu'aan ts'anh t'ey, ndeeh *Jesus* Maanah udeldii nihtaadaľ danh, huuttheh nihniideel. ³⁴Ts'ayh shiit ts'anh *Jesus* haa'aahaal eh, dinee ndlaán ľehchinh heedeel neh'ih. Hqoľ'at ts'ehqoľday, dibee iin doo huukanuhta' k'eh hiji'ay xaah. Ay eh hqoľ'at hahuu'utnehtaľ.

³⁵Daada' jii'a' eh, Maanah udeldii iin Yaa niiniideel t'aaan daa' yehniľ, "Doot'ey kol danh nee'eh naatehxeeľ, ³⁶dinee iin ndeeh shyah ts'a' unihk'uul danh ts'a' hihtuudeel huudijiniľ t'aaan key ts'anh dii nahtaa'aal huhdutkeedn." ³⁷"Nuhxon huu'iiich'ah'aaľ," *Jesus* huu'ehniľ. "Nach'ihuu'aal xaah, ľaakey deetaan deetaan *dollars* eh ľeedonn' ts'utkeedn kaah tsuudéľ?" hiiyehniľ. ³⁸"Łeedonn' nts'aa' ihdlaan dahdlaľ? Nts'aa' ihdlaan dahdlaľ de' kaah unah'ih." *Jesus* huu'ehniľ. Hohnih'iin eh, "Ahts'ay ľeedonn' t'aaan ľaakey ľuugn ts'eedlaľ," hiiyehniľ.

³⁹"T'oh kaagn shign tidhaltth'ih. Ch'ehľaadn' iin jah t'aaan ch'ehľaadn' iin shign," dinee iin niineldogn ehniľ. ⁴⁰Huh niľ ch'iduugn shign hihdelth'ih. Ch'ehľaadn' iin ts'ehľagn deetaan deetaan hijiij' t'aaan ch'ehľaadn' du' ahts'ay deetaan hijiij'. ⁴¹Ay t'aaan *Jesus* ahts'ay ľeedonn' t'aaan ľaakey ľuugn uuniign ľa' ahľeel. Tth'idágn' uneh'ih t'aaan, "T'oodiľht'ay, tsen-ih," ehniľ. Łeedonn' ts'anh haach'ehxoľ t'aaan Maanah udeldii iin huutah yuulee xaah t'aaayiidlaľ. Łaakey ľuugn chih. Dinee iin naayuu'aal xaah taheedlaľ. ⁴²Huuhihdlaľ ts'a' nach'ihij' aal eh, tsahneltak. ⁴³Nach'ihij' aal t'aaan Maanah udeldii iin ts'ehľagn deetaan k'et ľaakey tth'aak shiit ľeedonn' datneldogn nahnehtsij' t'aaan ľuugn k'at'ey nahiiyi' aal chih. ⁴⁴Dineh iin nach'ihij' aal iin ahts'ay *thousand* hijiij'.

⁴⁵Hqoľ' het-shyaaľ t'aaan Maanah udeldii iin hqoľ' ts'a' t'ey ts'ayh shiit *Bethsaida* ts'a' diittheh teh'a', manh nuľtsay huu'aan. Niineldogn iin ľtaa'ok-ay xaah ch'ik'eetľ'üüt eedah. ⁴⁶Łtaahindeel eh hotnuhdee xaah ddhaľ k'et ts'a' teeshyah. ⁴⁷Naa'ihxeeľ eh Maanah udeldii iin manh tth'itoh ndiaľ nihniikij' t'aaan *Jesus* du' nan' k'et diishij' eedah. ⁴⁸Ehts'ayh

ndá' Maanah udeldii iin haakeel hehdetnii neh'ih. Ne'shó'q' hasaatee'aan eh, tuu k'et huuts'a' aahaal. Huu'aa'an' yuuteeshyah k'eh hultsji.

⁴⁹Tuu k'et aahaal hiineh'ay eh, ch'ók'ja' hiiyuunih. Ay eh hethihelsal.

⁵⁰Huuhjhdlaq ts'a' heeneh'ay t'aan hqot'at hihniljiit. Ay eh hantée' t'ey hqoqhee. "Sq' naljiidn! Nüh'iinii' djhtayh dahthanh. *Jesus* diht'eh," *Jesus* huu'ehnih. ⁵¹Ts'ayh shiit huu'eh jishay eh, ehts'ayh k'oodatniik. Huuxaah ch'aa' hulshyaak. "Nts'aq' ch'ah hut-shyaagn?" diinii' shiit hiiniithanh.

⁵²Dinee iin leedoonn' jjaal da', k'at'ey ch'ik'enihiidaa t'aan tay' t'ey nts'aq' hut-shyaagn k'at'ey k'enihiidaa, diinii' shiit.

⁵³Ay t'aan manh tüh hijkji. *Gennesaret* chinh kaagn kaah heedeel.

Shign' diits'ay' dahnehtloq. Ts'ayh shiit ts'anah haahaadal. ⁵⁴Ts'a' t'ey dinee iin *Jesus* k'ehilniik. ⁵⁵Hantee' t'ey huuhqchah ts'a' t'ey *Jesus* niishay hqo' henih. Dinee iin jhts'iign iin ehts'iign iin uk'et natelshyeegn k'et ndeesh eedah danh hich'ihdihth'ak danh ts'a' hihteedlah. ⁵⁶*Jesus* nduuk natetdaak niign, key k'eet gaay t'aan key k'eet chóo t'aan shyah key k'eet aanah huudlay tagn'. dinee iin doo iin jhts'iign ndeesh *Jesus* eeday ts'a' huhtelee. Hii aaxaa tth'ehuuheht'ii. Hiich'iill' idultsadn xaah daahiyuudetkanh. Doo iin hiich'iill' ideltsadn iin nahet-suuk.

7 ¹*Pharsee* ishiit delth'ii iin t'aan *Jew* nach'uudah'iin iin *Jerusalem* ts'anah niideel iin, *Jesus* aanah lehchinh heedeel. ²Maanah udeldii iin ch'ehlaadn' huula' küh nliin eh t'ey shii' nahe'aal huhneh'ih. *Pharisee* iin nay k'eh k'at'ey diila' ech'ihihdee.

³*Pharisee* iin t'aan *Jew* iin huuhjhdlaq ts'a' haltsiil nts'aq' huutthet idaadaa iin k'eetaat hel'ay, diila' nahtaachuut ttheh diit'ey k'ah'e'iil.

⁴Ch'utkeedn shyah ts'anah nihetdak tah tthee' diila' nahetchuut t'aan nach'ih'e'iil. Nts'aq' koht'iin hijtji niign hach'ihuhnehtanh. Nts'aq' diituutiill' t'aan ndiil tiil t'aan tth'aak t'aan ehteeket natatchuut niign t'ey hach'ihuhnehtanh.

⁵Ay eh *Pharisee* iin t'aan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin *Jesus* huhdehkat. "Dia ch'ah Naandah udeldii iin neetthet daadaa iin hach'uunehtan niign k'at'ey hetday? Ts'a' huula' küh nlij ts'a' t'ey nach'ih'e'aal," hiiyenih. ⁶*Jesus* daq' huu'ehnih, "*Isaiah* laq' ch'adijini' daq' T'oodjht'ay Aaneegn' nüh'aanah neet'at da'. Tth'iinoo' k'athatidhalxoo, utneet'adn k'eetaat:

'Jan dinee iin daaneegn' eh hqosu' Shaanah thahdelxoh, t'oot'ey lay eh k'ahenay, ts'ahijit'ay hiji'in eh.

⁷Shyaa' k'eh hqot'eh, Sts'a' naakot-het-tthay tah t'aan, "Tsen-'ih," Shiheniik tah.

Dineh nts'aq', "Dahdi'," huu'ehnay k'eetaat shij' hetdi'.

T'oodjht'ay k'eetaat k'at'ey hetday, honih.

⁸Nts'aq' T'oodjht'ay nay ch'idanh huudhah'aa t'aan ch'iduugn niign laadhaddeel, neetthet daadaa hach'ihuunihtan niign ch'a'.

9 “Nts’aa’, ‘Dahdi’, T’oodjhtay nay, ch’iduugn ahdał. Dineh hach’uunehtan niign shii’ t’ey ahdał. Ay niign łay eh udalday.” 10 *Moses* daa’ njih, ‘nta’ t’aan nnaa eh ch’ich’ahnóó tjiidlaal.’ T’aan, ‘Doo diita’ t’aan diinaa aanah ts’ahqot’eh hqohee, ay natidhalexeh.’ 11 Nühxon du’, daa’ hach’uunahtanh. ‘Doo dii eh diita’ t’aan diinaa k’anehtaa’, ay ‘Ena! *Corban* jant’ay’, njih de’ (daa’ honih ts’a’, ‘T’oodjht’ay ts’an.’), 12 ay de’, diita’ t’aan diinaa k’at’ey aanah tatnaal.’ Daa’ hach’uunahtanh. 13 Daa’ niign eh hach’uunahtanh. *Jew* ahjii ts’a’ ch’ishyon iin ts’a’ beth thahdelxoh, nts’aa’ Toodjht’ay nay t’ay’ doodahkol t’aan hqodlaa niign t’ey daa’ koht’iin diidahjii,’ *Jesus* huu’ehnih.

14 Ay eh *Jesus* niineldogn iin Daanah niidadelshyah tay’ t’ey. “Huu’ahdlaa ts’a’ Shaaneegn’dahtth’ak t’aan nühdzee’ shiit dadahlee. 15 Dii dineh ye’aal ay ts’anh k’at’ey uts’ant’ay huulay. T’oot’ey nts’aa’ koht’iin nliin t’aan nts’aa’ naniich’ithadn t’aan nts’aa’ jan koht’iin dadiiini, xaa’ ch’ale’ ch’its’aa’ koht’iinn’ nliin. 16 Doo iin jaatth’agn nts’aa’ dihnay, Shdahth’ak,” *Jesus* huu’ehnih.

17 Niineldogn iin ch’a’ *Jesus* daaniishay eh, hach’uunehtaan aanah Maandah udeldii iin yuudehkat. 18 Ay eh daa’ huu’ehnih, “Nühxont’ah k’ahée’atnáy? Et-aal hiie’aal ay k’ats’ahuut’ay. 19 Et-aal k’at’ey dinee dzee’ shiit eedah ts’a’ huushiit yetdah t’aan huushinh ts’anh haayetdah.” (Ch’ale’ *Jesus* nay eh, ‘Huh dii tat-aal ay ch’ah tat-aal xaah nsoon,’ njih.) 20 Ay t’aan daa’ njih, “Ch’its’aa’ niign dineh koht’iin nliin t’aan ch’its’aa’ niign naniich’ithadn koht’iin t’aan ch’its’aa’ niign koht’iin dadiiini, ay ch’ale’ ts’ahqot’eh niign. 21 Udzee’ shiit ts’ahqot’ay, ay xaa’ ts’ahqot’eh ts’a’ naniich’ithat. Ay dineh, ay xaa’ ts’exeh k’ayuunagn eh eedah, t’aan ch’inde’jii, t’aan dineh dhehxeek, 22 t’aan ch’shyon u’aat eh ts’a’ ch’ii’etdaak, t’aan hqot’at ch’ishyon iin ts’an daanii’et-thiit, t’aan hqodlaan niign t’ey ch’its’aa’ koht’iinn’ njih. Nach’inuh’aa niithanh. Ts’ahqot’eh niign duhdjii’ shii’ niithanh. T’aan ch’ishyon iin t’aan dii hetday xaah huu’uhts’ih. Ch’ichaanii’ih’ay niign hqohee, t’aan, ‘Shin ihcháá,’ dii’udetnii. Dineh ts’ooniiniign njih. 23 Ts’ahqot’ay ch’ale’ dineh shiit ts’anh t’aan ay xaa’ ch’its’aa’ koht’iinn’ njih,” huu’ehnih.

24 Ay t’aan ishiit danh ts’anh niłtaa’inshyah. Key k’et *Tyre* huu’aan nan’ kaagn daa’eeshyah. Shiit danh shyah shiit eedah, doot’ey k’ahée’utnay xaah. Ay, t’oot’ey ndeeh eeday kaah nahnet-taa’. 25 Tsexeh uyaats’e’e gqo shyüüt ushiit jii’ay *Jesus* ijihth’ak t’aan Yaa niiniishyah t’aan hits’a’ naakot-’ijitthayh. 26 Jan ts’exeh k’at’ey *Jew* iılay. Key k’et *Tyre* hqosii’ nan’ k’et bihqojii. *Greek* aaneegn’ eh hqohee. Daayuudetkanh, gqo shyüüt shyaats’e’e ts’anh haa’uh’ay xaah. 27 Ay eh daa’ yehnih, “Tsijkey iin tthee’ ch’ittheh ints’uh’aał. Ts’ijkey iin shii’ łtaats’uulee t’aan łii ts’a’ tsuhdeeł, k’ahuulay.” 28 “Neexaah ch’idadiiini T’oodjht’ay ts’anh, łay eh ch’ale’ uuniihee. Łii gaay t’ey uk’et ch’et-aal

t'aa ts'iikey iin leedonn' ts'anh ch'idull' he'aal," ts'exeh yehnih. ²⁹Ay eh *Jesus* daa' yehnih, "Nts'aa' djiinay, hqqsq niign ch'ale' diinay. T'axoh taa'jidaal. Gqo shyüüt nyaats'e'e ts'anh haa'at-shyah." ³⁰Ay eh diishyah ts'a' naatetsyah. T'aaan ishiit ts'eeniin ehteek'eet k'et tth'ii'elt'ay. Gqo shyüüt lay eh ushiit ts'anh haa'at-shyah.

³¹Ay t'aaan *Jesus Tyre* key k'eet ts'ii'inshyah. T'aaan *Sidon* key nóó' manh *Galilee* mqsii' iits'a' ts'ehlag n deetaan key k'eetaat hetniishyah. ³²Dinee iin dineh k'at'ey jiiith'agn t'aaan k'at'ey hqqsuu' hqqhee *Jesus* xaah nihniitji. T'aaan *Jesus* daahuhdetkanh, diifa' iik'et daa'uu'ay xaah. ³³Ay eh *Jesus* yuuniik t'aaan dinee iin ch'a' inihitji. Diilaats'oo' dineh dziit jiiithayh. T'aaan nan' k'et ijseek t'aaan dineh tthuull' ideltsat. ³⁴Dagn nan' k'et ts'a' uneh'ih t'aaan hqqt'at tet-shyüüt. T'aaan dineh daa' ehni, "*Ephphatha*." (Daa' honih ts'a', 'Hqqsuu' naadint'eh.) ³⁵Hqo' ts'a' t'ey dineh hqqsuu' jiiith'ak t'aaan utthuull' chih tthiinóó' nii'inxal. ³⁶Ay t'aaan hqqsuu' hqqhee. T'aaan *Jesus*, 'Nts'aa' hut-shyaagn, sq' doot'ey eh baa thatdaxoh," huu'ehnih. T'oot'ey nts'atnay kaah k'ach'ihdiith'agn. Tay' hqo' huu'ehnih. T'oot'ey shihnoo' hqo' henih. ³⁷Doo iin hich'ihdiith'agn iin hqqt'at t'ey huuxaah ch'aa' hulshyaak. "Nts'atday laa' t'ey hqqsq. K'ajiiith'agn iin najet-tth'iign na'ehtsiik. T'aaan doo iin k'at'ey hqqsuu', hqqhee hqqsuu' nahotdeegn na'ehtsiik," henih.

8 ¹Ha'gaay utdelnay eh, tay' t'ey ndlaán iin Yaa lehchinh eedeel. Dii nahuu'aal kol eh Maanah udeldii iin daaniidadelshyah t'aaan daa' huu'ehnih, ²"Dinee iin xaah ts'ehakday. Sh'eh taagn dziinn' hihdaltth'ii'. T'axoh nahuu'aal kol. ³Nahuutidhak-'a' de', diits'anh xaah nt'ahtaadaa tay nahatda' niign. Ch'ehlaadn' iin uniitháadn' ts'anh nahtetdak." ⁴Ay eh Maanah udeldii iin yuudehkat. "Ts'a' shiit et-'aal, huu'iinel'aaan ndeeh ts'anh ts'uunii?" hiiyehnih. ⁵"Leedonn' nts'aa' ihdlaan dhahdlah?" *Jesus* huu'ehnih. "Lk'edinch'ii leedonn', hiiyehnih.

⁶Dinee iin ndlaan, "Nan' k'et shign' tidhaltth'ih," huu'ehnih. Lk'eedinch'ii leedonn' uuniik t'aaan T'oodiht'ay, "Tsen-'ih," yaa ehni. T'aaan leedonn' ts'anh ch'ii' dehxo' t'aaan Maanah udeldii iin huutah yuulee xaah t'aaayidlah. T'aaan hqo' Maanah udeldii iin di'. ⁷Maanah udeldii iin luugn ntsuul ntsiin chih nahtefeek. Ay chih, "Tsen-'ih," yaa diinii' t'aaan, "Dinee iin tah ahle'," Maanah udeldii iin ehni. ⁸Huu'ihdlaa' ts'a' ch'ihij'aa'. Nta'aa' hqhchaah ts'a' nts'uu'aa' hiiniithan k'eh ch'ihij'aa'. ⁹T'aaan Maanah udeldii iin ch'ateedeegn nahnehtsiin, lk'eedinch'ii tth'aak nli. Dinee iin dan *thousand* hijli. Ay t'aaan dinee iin ltaanih'a'. ¹⁰Hqo' ts'a' t'ey Maanah udeldii iin eh ts'ayh shiit ijshyah t'aaan *Dalmanutha* nan' k'et kaah heedeel.

¹¹*Pharisee* iin ch'ehlaadn' *Jesus* xaah nihniideel. T'aaan hiidagn nadatdetkayh. Ch'its'aa' duunee xaah nahuhdaa xaah hiiyuudehkat, T'oodiht'ay lay eh Beh nt'eh de' kaah. ¹²Hqqt'at tet-shyüüt t'aaan daa'

huu'ehnih, "Dia dinee k'ahduu' honay iin nahuldaa kaah ch'ihuhdehkat? Łay eh ch'ale' nühdihiil. T'oodiht'ay Sh'eh nt'ay unah'iin xaah, k'at'ey nühxaah nootakdaa." ¹³Ay t'aaan huuuts'anah łtaa'inshyah t'aaan ts'ayh shiit naa'at-shyah t'aaan manh nühts'ay ts'a' łkee'inshyah.

¹⁴Łeedonn' keen hihtal-'iil Maanah udeldii iin ihelnah t'aaan łeedonn' ts'ehłagn shij' ts'ayh shiit heh'ąą. ¹⁵"Nts'ąą'dahday niign huu'uudatnih," *Jesus* Maanah udeldii iin ehnih. "*Pharisee* iin t'aaan *Herod* xaah huu'uudatnih. Huuts'ahqot'ay' łeedonn' beh nilshogn k'eh nt'eh," huu'ehnih. ¹⁶Nts'ąą' huu'ehnay xaah nił eh thahdelxoh. "Łeedonn' k'asuu' natsleegn xaah ch'ale' łeedonn' beh nilshogn xaah hqohee," tihdetnii. ¹⁷Nts'ąą' henay *Jesus* huu'ee'etnayh. Ay eh huu'uudehkat. "Łeedonn' k'asuu' natahłegn xaah, dia nił'eh thahdelxoh? Hqo' t'ey k'at'ey ch'ik'eenii'ahdée? Nüh'iinij' shiit daą' naniich'ahdée? ¹⁸Nühnaagn' hqołij' t'oot'ey k'at'ey unah'ay. Nühdziit hqołij' t'oot'ey k'at'ey jahth'agn. Hee'álnáy? ¹⁹Ahts'ay łeedonn' łatnakxoł t'aaan ahts'ay *thousand* dineh iin nayij'aal. Tth'aak nts'ąą' įhdlaan shiit ch'ateedeegn nandhahtsij'?" *Jesus* huu'ehnih. "Tsehłagn deetaan k'et łaakey," hiiyehnih. ²⁰"T'aaan łk'eedinch'ii łeedonn' dan *thousand* dinee iin xaah łatnakxoł da', tth'aak nts'ąą' įhdlaan shiit ch'ateedeegn nadhahtsij'?" *Jesus* huu'ehnih. "Łk'eedinch'ii," hiiyehnih. ²¹"Ay t'ey k'at'ey ch'ik'eenii'ahdáá?" huu'ehnih.

²²Ay t'aaan *Jesus* t'aaan Maanah udeldii iin *Bethsaida* key ts'a' hihtedeel. Shiit danh dinee iin unaagn' kol *Jesus* xaah nihni'aak. T'aaan yidultsadx xaah daahiiyuudetkanh. ²³*Jesus* dineh unaagn' kol ła' uuniik t'aaan key k'et ch'ainii'aak. Hinaagn' k'et įjseek t'aaan diiła' hik'et daa'eedlah t'aaan yuudehkat. "Unih' į'h?" yehnih. ²⁴Dineh huugn uneh'įh. "Dinee iin nahtetdagn nak-įh t'oot'ey ts'oo k'eheltsij'," dineh Yehnih. ²⁵*Jesus* tay' t'ey dineh naagn' iideltsat. Ay dineh unok-'iin xaah hqot'at di'. Unaagn' k'eetaat naadet-shyaak t'aaan hqosuu' noonel-įh. ²⁶Ay eh *Jesus* daą' yehnih, "Taa'įidaal. Sq' key k'et tah nii'onshya'."

²⁷Ay t'aaan *Jesus* t'aaan Maanah udeldii iin niłtahindeel. *Caesarea Philippi* nan' k'et key k'et huudlay huh haadal eh, "Dinee iin Shaa thahdelxoh tah, doo nįij Shiheniik?" *Jesus* huu'ehnih. ²⁸"Ch'ehłaadn' dinee iin *John* tuu ch'exaan dijt'eh Niheniik. Chehłaadn' iin du', *Elijah* dijt'eh Niheniik. Ch'ehłaadn' iin du', T'oodiht'ay xaah hqohee dijt'eh Niheniik," hiiyehnih. ²⁹"Nühxon du', doo nt'eh Shuudahnih," huu'ehnih. "*Christ* dijt'eh doo *Messiah* nłiin," *Peter* Yehnih. ³⁰"Daą' sq' doot'ey idahnij'," huu'ehnih. ³¹T'aaan *Jesus* Maanah udeldii iin daą' ha'uunehtanh. "Shin ch'ale' dinee iin Shkehduht'e' T'oodiht'ay Shteh'a'. Hqot'at haaniich'ishtthat. Ch'indadn' t'aaan *Jew* xaah hach'łeegn iin haske' iin t'aaan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin k'at'ey Shihitnaathiil. Nashihtidhahxeh t'oot'ey taagn dziinn' Sh'eh hqołe' t'aaan haatihdaal. Įiłaagn iin tah ts'anah niitdishtahł," huu'ehnih.

³² Jan eh hqqsuu' hik'ehuldii xaah hahuu'uunehtaa. *Peter* Yuuniik t'aaan ch'ehlaadn' iin ch'ainihtii. "Daq' k'adiiniil t'ey ch'adiinay," yehnih. ³³ *Jesus* sts'aadeeshyah t'aaan ch'ehlaadn' Maandah udeldii iin neh'ih. "*Peter* k'at'ey hq'q' Shdjiniil t'ey ch'ashdjinaay. *Satan* Shch'a' ltaaniihay. T'oodiht'ay k'aanii' niign k'at'ey naniich'ijithadn ts'a', dinee k'aanii' niign naniich'ijithat," yehnih.

³⁴ Ay t'aaan *Jesus* niineldogn iin t'aaan Maanah udeldii iin daa niidadelshyah. "Doo uk'eh tuhshya' Shuunay tthee' ch'ittheh daanah hee'ulnaa t'aaan diijiliis' niduutii t'aaan Shk'eh uuhaal. ³⁵ Doo k'a'okte' ch'a' dii'utnelnay ay ch'atahteel. Doo Shaa eh T'oodiht'ay Aaneegn' suu' xaah ch'atahteel, ch'ale'lay eh utaanay. ³⁶ Jan nan' hqhchaah ts'a' ch'ihqqlin ts'an dineh hqqlij de', nts'aa' ch'ah utaasuul, ts'an huule' xaah tee' ka'idel'ih t'aaan ehtii de'? ³⁷ Diit'ey dineh ehtiin nahushnii xaah k'eetaa'aal. ³⁸ Shin ch'ale' dinee iin Shkehduht'e' T'oodiht'ay Shteh'a'. K'ahduu' dinee iin ts'ahqot'ay hqqlij danh t'aaan dinee iin Toodiht'ay ch'a' ltaaheedeel danh, doo dine' Shi'unet-shyaan t'aaan Shaaneegn' ee'unet-shyaan, ay ch'ale' be'utnishshaal, T'oodiht'ay Aaneegn' nadadefeegn hqqsuu' nt'ay eh lehchinh heedeel de', T'oodiht'ay Shta' hqqt'at hech'inihdzeegn shiit na'ihdaa' de'," huu'ehnih.

9 ¹ Ay t'aaan daq' chih huu'ehnih, "Unihhee lay eh, ch'ale' dihnay. Ch'ehlaadn' jah delth'ii iin k'at'ey taalaa, nts'aa' Toodiht'ay udihtay eh k'ach'ihohle' niign ch'ittheh hohnah'ii."

² T'aaan lk'eetaagn dziinn' uneehaal eh, *Peter* t'aaan *James* t'aaan *John* eh *Jesus* eh ddha' ch'oo' k'et ts'a' hihteedeel. Dihiishij' hihdalth'ii danh *Jesus* hihneh'ay eh ch'its'aa' iltsii'. ³ Uch'iill' hqqt'at iitgay. Iitgay niign doot'ey nan' hqhchaah ts'a' k'at'ee chiil nataach'odn. ⁴ Taagn Maanah udeldii iin *Elijah* t'aaan *Moses* *Jesus* eh thahdelxoo hihneh'ih. ⁵ T'aaan *Peter* haahqohaa. Daq' nih, "Hach'uunehtan, laq' hqqsq' ts'a', ch'ale' jah dzelth'ih. Taagn taathuh nits'uutthee, ts'ehlag' Naah, ts'ehlag' du' *Moses* xaah, t'aaan ts'ehlaagn *Elijah* xaah." ⁶ Hqqt'at hihneljiidn eh, ch'ale' daq' nay. Nts'aa' duunij' ts'a' ch'ikol. ⁷ T'aaan k'oh huuk'et daa'eedeek t'aaan T'oodiht'ay shiit ts'anh hqohee. "Jan Sts'eeniinn' nt'eh. Baa'ihstij'. Nts'aa' nay dahtth'ak," huu'ehnih. ⁸ Hantee' huuhohneh'ay doot'ey k'ahnih'ay. *Jesus* shij' hihneh'ih. Ishiit naa'ethat.

⁹ Ddha' k'et ts'anh dzinaahatdal eh, *Jesus* heneek dadihtay eh huuts'a' hqohee. "Doot'ey sq' hq'q' idahnij', nts'aa' unah'iin. Niidishthadn noo' tah hq'q' dahniil. Shin ch'ale' dinee iin Shkehduht'e' T'oodiht'ay Shteh'a'." ¹⁰ *Jesus* k'ahoohuhdeek. Doot'ey k'ahq'q' ihenay nts'aa' hut-shyaak. T'oot'ey hiixaa' niits'a' thahdelxoh. "Nts'aa' ch'atnay, 'ijlaagn iin tah ts'anh niidishtha', nay?" henih. ¹¹ Ay eh *Jesus* daq' ihenih, "Dia *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin daq' ihenay? 'Nts'aa' utaanii ttheh *Elijah* taahaal.'" ¹² *Jesus* daq' huu'ehnih, "*Elijah* lay eh ch'ale' taahaal

suuduulee xaah t'oot'ey dia T'oodjht'ay Aaneegn' utnet-t'adn daq' nay, 'Doo ukooduut'e' xaah tak-'aal.' Hqqt'at ach'otdaatha t'aaan dinee iin k'ayitnaathiil. ¹³ Ts'a' daq' nuhdihniil. *Elijah* huhda' tah niishyah t'aaan dinee iin nts'aa' ts'uh'ii' hiiyuunay k'eh hiiyh'ii', T'oodjht'ay Aaneegn' utnet-t'adn k'eetaat."

¹⁴ Ndeeh ch'ehlaadn' Maanah udeldii iin delth'ii danh nihniideel eh, ndlaan lehchinh eedeel iin hihneh'ih. Chehlaadn' *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin Maanah udeldii iin dagn nadahdetkayh. ¹⁵ Dinee iin *Jesus* hahdel'ih ts'a' t'ey hqqt'at hihtetkayh t'aaan hiits'a' qaqtelshyah t'aaan hiixaah niiniideel. ¹⁶ "Dii aanah ch'ale' huudagn nadadatkay?" *Jesus* Maanah udeldii iin ehnih. ¹⁷ Lehchinh eedeel iin tah ts'anh dineh daq' nih, "Hach'uunehtan, shy'e Naah niidaktij. Ushiit gqo shyuut ij'ay eh, k'at'ey hqohee. ¹⁸ Gqo shyuut ndeeh danh ushiit na'etdaak tah nan' k'et huubiyehtek t'aaan uthaat tanxoo handelxoo t'aaan lehhuujek'h'iat t'aaan ushinh nelk'uh. Naanah udeldii iin gqo shyuut hahnuushuudn xaah uudak-kat t'oot'ey ts'uuts'aa' hqo' hetday." ¹⁹ Ay eh *Jesus* daq' huu'ehnih, "Dinee iin k'alaq' niithan iin daht'eh. Dotnehtoo' nuh'eh tihdaal? Dotnehtoo' nuhxaah nootakdaa t'aaan k'alaq' hiitnahthiil? Ts'eeniin Shaa niinaatee." ²⁰ Ay eh *Jesus* xaah nihiinihtij. Gqo shyuut *Jesus* hadel'ih ts'a' t'ey, ts'eeniin eh, tooniithat. Nan' kaagn huu'althat t'aaan t'oo'almqo. Tanxoo uthaat haanalxuü. ²¹ "Nts'oonihthoo' da' djiit'e?" *Jesus* iita' ehnih. "Ts'eeniinn' gaay nji da' ts'anh," yehnih. ²² Hqodlaq' danh t'ey dhokxay xaah kün' nja' tthibiidehtek t'aaan tuu shiit. "Teejuh nee'uudijinih t'aaan neets'eniinii, hqo' neexaah tjiidiil de'," yehnih. ²³ Ay eh *Jesus* daq' yehnih, "Aa'. Lay eh hqo' iniithanh de', doo iin lay eh iniithanh hehqotsüü k'at'ey hootaatsüü." ²⁴ Hqo' ts'a' t'ey ts'eeniin uta' haa'jitseh, "Lay eh hqo' nihthanh. Ndeeh danh k'asuu' hqo' inihthan xaah sts'eniinii!"

²⁵ Ndlan iin lehchinh eedeel Maanah niineldogn *Jesus* neh'ih. Eh heneek datdijhtay eh, gqo shyuut ts'a' hqohee. "Gqo shyuut xaa' k'at'ey hqohee t'aaan k'ajiiht'agn, uts'anh haa'jiday t'aaan sq' ushiit na'onshya', *Jesus* yehnih. ²⁶ Gqo shyuut haa'jisa' t'aaan ts'eeniin hqqt'at beh tooniithat t'aaan iits'anh haa'at-shya'. Ts'eeniin ehtiin k'eh t'ey nt'eh. Ch'ehlaadn' iin hohneh'ay iin, "Ehtij," henih. ²⁷ *Jesus* ts'eeniin la' uuniik t'aaan niidihtij t'aaan na'ethat. ²⁸ Ay t'aaan *Jesus* shyah shiit daaniishyah t'aaan Maanah udeldii iin shij' Beh eh, hiiyuudehkat. "Nts'aa' eh ch'ale' k'at'ey gqo shyuut haats'ih'aa'?" hiiyehnih. ²⁹ "Hithadzelxoh xaah shij' daq' nt'ay haa'etdaak. Shyaa' k'ahaa'etdaagn," huu'ehnih.

³⁰ T'aaan ishiit ts'anh ts'iihindeel, *Galilee* nan' k'et doó'. *Jesus* ndeeh eeday doot'ey k'ah'ee'utnay niithanh, ³¹ Maanah udeldii iin daq' hanehtan xaah. "Shin ch'ale' dinee iin Shkehduht'e' T'oodjht'ay Shteh'a'. Shihuhtaanak t'aaan Shitidhahxeh. Hqo' hut-shyaak t'aaan taagn dziinn'

de' niitdishthał, iłłaaagn iin tah ts'an h t'aaan nootishnayh," huu'ehnił. ³²Nts'aaq' hahuu'uunehtan k'at'ey hiik'e'ılınagn. Ay eh hiiyuudukkat ts'a' handii hiiyulnił.

³³Ay eh t'aaan *Capernaum* key nihniideel. T'aaan shyah shiit dahniideel eh, Maanah udeldii iin uudehkat. "Tay ahdal eh, dii aanah ch'ale' nił ts'a' thahdelxoh?" huu'ehnił. ³⁴Hqoq' djiinij' t'oot'ey k'at'ey hiits'a' huuheel, doo diichaa xaah nił ts'a' thahdalxüü xaah. ³⁵T'aaan shign' eeday eh, Maanah udeldii iin ts'ehlagn deetaan k'et laakey iin Daanah niidadelshyah. "Doo ch'ittheh uhle' niithan ch'ik'eet'aadn idul'iin t'aaan alnaa koht'iin dinee lahtthag' iin xaah taaleel," *Jesus* huu'ehnił. ³⁶Ts'eeniin la' uuniik t'aaan huuts'a' naayehthat. Iithiin huuniik t'aaan daq' huu'ehnił, ³⁷"Doot'ey jan ch'ah ts'eeniin k'eh uutahniil, Shqqsii' eh, ay ch'ah Shin ch'ale' uuniik; t'aaan doo Shin uuniign, lay eh (Shta') Doo Shteh'a' ts'a' uuniik.

³⁸*John* daq' yehnił, "Hach'uunehtan, dineh gqo shyüüt haa'eh'aagn ts'ineh'ih, Nqqsii' eh. K'at'ey nee'eh iılay xaah, 'Ena', uts'enih." ³⁹T'oot'ey *Jesus* daq' nił, "Sq', 'Ena', udahnił'. Doot'ey Shqqsii' eh nahohdaa k'at'ey Sts'aatdaahaal t'aaan ts'ahqot'eh ts'a' Shaanah huutaahel. ⁴⁰Doo neexaah niin k'at'ey neeyahch'ıa' taadiil. ⁴¹Daq' hee'alnayh de': hetnat-that de', doo tuu nü'h'ich'ılhnaan, *Christ* ts'an ahliin xaah, ay ch'ale' lay eh nts'aaq' diidiin xaah bihuutatkeet."

⁴²"Doot'ey ts'ııkey gaay iin lay eh Shuunay Shch'a' daada' an' niidatniidlay, lay eh hqqsqo ts'a' ch'ale' tthee choh hiithiin hetnaat'uul t'aaan tuu tidijthaadn danh tah hiitah'aal. ⁴³Nla' T'oodiht'ay ch'a' ch'its'aaq' nii'onshya' xaah neh'ih de', uk'eniit'üü. Daq' k'eexaan ts'ehlagn nla' eh ndeeh T'oodiht'ay k'ach'hohle' danh niiniishay de', ch'ale' hqqsqo niign. K'at'ey uk'e'ıit'üü de', uk'eexaan ch'its'aaq' tııdiil t'aaan ndeeh duunoo' hqhchaah ts'a' ch'oonelshaa danh ts'a' tııhaal le', ndeeh kün' deek'an k'at'ey natnalnaa danh. ⁴⁴Ishiit danh niina' ch'itth'ıı' eldeel k'ataaıaa t'aaan kün' k'at'ey natnalnaa. ⁴⁵Nke', T'oodiht'ay ch'a' ch'its'aaq' nii'onshya' xaah neh'ih de', uk'eniit'üü. Daq' k'eexaan ts'ehlagn nke' eh ndeeh T'oodiht'ay k'ach'ihohle' danh niiniishay de', ch'ale'hqqsqo niign. K'at'ey uk'e'ıit'üü de', uk'eexaan ch'its'aaq' tııdiil t'aaan ndeeh duunoo' hqhchaah ts'a' ch'oonelshaa danh ts'a' tııhaal le'. ⁴⁶Ishiit danh niina' ch'itth'ıı' eldeel k'ataaıaa t'aaan kün' k'at'ey natnalnaa. ⁴⁷T'aaan nnaagn', T'oodiht'ay ch'a' ch'its'aaq' nii'onshya' xaah neh'ih de', haa'ıı'ay. Daq' k'eexaan ts'ehlagn nnaagn' eh ndeeh T'oodiht'ay k'ach'ihohle' danh niiniishay de', ch'ale' hqqsqo niign. K'at'ey haa'ıı'ay de', uk'eexaan ch'its'aaq' tııdiil t'aaan ndeeh duunoo' hqhchaah ts'a' ch'oonelshaa danh ts'a' tııhaal le'. ⁴⁸Ishiit danh niina' ch'itth'ıı' eldeel k'ataaıaa t'aaan kün' k'at'ey natnalnaa."

⁴⁹"Shih *salt* ukaah elshay k'eh, kün' huuk'et taat'eeł. ⁵⁰*salt* nsqo t'oot'ey biholnay k'oodatniik t'aaan *salt* k'eh k'adiit'ay de', nts'aaq' xaa'

salt k'eh biholnay nahiitahtsayh? *salt* k'eh nühshiit idalthanh t'aaan laa'at-tsjii'."

10 ¹Ay t'aaan *Jesus* ishiit ts'an h ts'ii'inshyah. *Judea* nan' k'et daa'et-shyah t'aaan *Jordan* Haniign' tüh lkeeniishyah. Ndláán iin tay' t'ey Yeh shii'atdeef t'aaan nahuu'uunehtij tay' k'eh hahuu'uunehtanh.

²Ch'ehlaadn' *Pharisee* iin Yaa niiniideef t'aaan nats'inuu'aa kaah hiiyehnih, "Neexaah *Jew* nach'uudah'iin xaa', dineh dii'aat taateltiin. Ayt'oo hoqłij?" hiiyehnih. ³Ay eh huu'uudehkat. *Moses*, 'Nts'aa' dahdij' de', nüh'ehnih. Nts'aa' djiinjii'?" huu'ehnih. ⁴"*Moses*, 'Ayt'oo uutaafeel,' djiinjii', dineh dinaht'aa dii'aat taatogntee xaah utneet'at, t'aaan ltainih'a de'," hiiyehnih. ⁵Ay eh *Jesus* daq' huu'ehnih, "Nts'aa' nühk'aanii' niign shij' ts'uudij' nahthan, k'at'ey T'oodijht'ay k'aanii' niign ts'uudiin nahthan k'eexaan, ch'ale' *Moses* utneet'adn. ⁶T'oot'ey hetsihuuthat ch'ich'atxaa da, daq' honi, 'T'oodijht'ay dineh t'aaan ts'exeh ehtsjii. ⁷Daq' xaan, ch'ale' dineh diita' t'aaan diinaq iin ch'ataahaal dii'aat eh taadaaf. ⁸Ay t'aaan laakey hijijii t'oot'ey ts'ehlagh hijiini hihtaafeel. K'atey laakey hihtaafeel ts'a' ts'ehlagh. ⁹T'oodijht'ay laakey iin, ch'ikay' t'aaan ch'i'aat, ehtsiin. Ay iin doot'ey nich'aahut-shya' xaah k'at'ey hihtah'iil."

¹⁰Ay t'aaan shyah shiit daahindeef eh, Maanah udeldii iin yuudehkat, nts'aa' djiinjii' xaah. ¹¹Ay eh daq' huu'ehnih, "Dineh doo dii'aat taateltiin t'aaan ch'ishuy ts'exeh naa'uuniign de', daq' det-shyaagn ts'ahqot'ay hoqłij. Ch'its'aa' koht'iinn' ch'ttheh u'aat yijle' ts'a' taafeel. ¹²Ts'exeh chih uk'eh t'ey utafeel. Ts'exeh doo diikay' taateltiin t'aaan ch'ishuy dineh naa'uuniign de', daq' det-shyaagn ts'ahqot'ay hoqłij. Ch'its'aa' koht'iinn' ch'ittheh ukay' yijle' ts'a' taafeel."

¹³Dinee iin ch'ehlaadn' ts'ijkey *Jesus* huu'idultsadn xaah niiniidlah. T'oot'ey Maanah udeldii iin daq' dinee iin ihenih., "Sq' hoq' dahdiin!" ¹⁴Ay eh *Jesus* nts'aa' Maanah udeldii iin day neh'ih. Baa ts'a' hoqłij t'aaan daq' Maanah udeldii iin ehnih, "Ts'ijkey iin Shaa nii'utdeef, sq', 'Ena', huudahnij'. Ndeeh T'oodijht'ay k'ach'ihohle" danh jan k'eh nt'ay iin xaah, ch'ale' utaat'ee. ¹⁵Lay eh ch'ale' nuhts'a' unihhee. Dineh jan ts'ijkey iin k'eh ch'ale' nuhts'a' unihhee. Dineh jan ts'ijkey iin k'eh ch'ale' lay eh itnaathiil. Doo dine' k'at'ey T'oodijht'ay Shk'ach'ihuhle' niithan, ay ndeeh T'oodijht'ay k'ach'ihohle'danh k'at'ey daataahaal." ¹⁶Ay t'aaan ts'ijkey uuniik t'aaan diik'et dahuudehtth'ih. Diila' huuk'et da'efeek t'aaan huuts'ii'enayh.

¹⁷*Jesus* tay' ts'iitet-shay eh, dineh Yaa nii'iltthat. T'aaan iits'a' naakot-ijitthayh t'aaan daq' nih, "Hach'uunehtan nsoon, duunoo' hohchaah ts'a' huhnay xaah nts'aa' duhdijii,?" ¹⁸"Dia nsq Shdijnay? Doot'ey k'a'isuy, T'oodijht'ay shij'. ¹⁹T'oodijht'ay nts'aa' koht'iin ahlij nay, hee'inayh: 'sq' dineh dhohxay; sq' ts'exeh k'an'aat iilay eh qoda; sq' ch'shyoon iin ts'an qonii; sq' dinee iin ts'a' qlshyagn; sq' ch'in'ijii eh ch'ishyon iin

ts'an oonii; nta' t'aan nnaq eh ch'ich'ahnóó' tjidlaal,' " *Jesus* yehnih. ²⁰“Hach'uunehtan, ts'eeniin ihlii da' ts'an h T'oodiht'ay nts'aa' koht'iin ahlii k'eetaat agn-ih.” ²¹Ay eh *Jesus* teejuh yuunih t'aan ineh'ih t'aan daq' yehnih, “Tth'intah ts'ehlagh niign tjidil. Ltaanjiday t'aan dii bii'jiday an' tjiíee. T'aan belsüü eh nasaadiht'ay ts'injinii. Hoq'dinshyaak de', dagn nan' k'et hoqt'at ch'itjidil. Ay t'aan Shk'eetaat jihaak.” ²²Dineh hoq' jiiith'agn eh, unij' nanat-tsüü. T'aan ts'ehohday eh ltaa'inshyah, hoqt'at ch'ii'etday xaah.

²³*Jesus* Maanah udeldii iin neh'ih t'aan daq' huu'ehnih, “Doo iin ch'ii'etday ndeeh T'oodiht'ay k'ach'ihohle' danh dahteeshyah de', hootaatsüü.” ²⁴Maanah udeldii iin hoqt'at t'ey hihteedeek, Maaneegn' xaah. T'oot'ey *Jesus* tay' daq' naahuudetnih, “Chii' key iin k'ahduu' daadaa, ndeeh T'oodiht'ay k'ach'ihohle' danh, daahuushya' ts'a' hehqotsüü. ²⁵Noon *camel* moqsii' t'aakaan naagn' a'uushya' ts'a' lay eh hehqotsüü.” Ay ch'ah shiit hohchaah ts'a' dineh ch'ii'etday ndeeh T'oodiht'ay k'ach'ihohle' daa'uushya' ts'a' hehqotsüü.” ²⁶Daq' nay eh Maanah udeldii iin hoqt'at hihteedeek. “Daq' hoq'ij de', doo tat-shih?” tihdetnih. ²⁷*Jesus* huuneh'ih t'aan daq' nih, “Dineh eh bihqotsüü t'oot'ey T'oodiht'ay eh diit'ey k'a'ihuutsüü.”

²⁸Ay eh *Peter* daq' nih, “Hee'innay xaa' neets'an edziideel' t'aan Nk'eh tsaada.” ²⁹Ay eh daq' huu'ehnih, “Lay eh ch'ale' nühdihniil, doo diishyah ch'a' niishay t'aan diichiill' t'aan diidia' iin, diinaq t'aan diita', diits'ijkey', t'aan diinann' Shaa t'aan T'oodiht'ay Aaneegn' suu' k'eexaan, ³⁰k'ahduu' nan' aathal danh hoqt'at ch'ititadiil. T'oodiht'ay jan it'aataateel: ushyah, uchiill', udia', unaa, uts'ijkey', t'aan unann'. Ut'aahalsahy nóó' t'oot'ey ch'ehlaadn' iin k'ayaa suunitdah'aal. T'aan hahnóó' niign de' duunóó' hohchaah ts'a' uhtaanayh. ³¹T'oot'ey doo iin ch'ittheh nliin, ay iin ch'ik'eet'aadn' nahtat-lee' t'aan k'ahduu' doo iin ch'ik'eet'aadn' nliin ch'ittheh nahtat-lee'.”

³²*Jesus* t'aan Beh yaadal iin eh *Jerusalem* dagn' haada. *Jesus* Maanah udeldii iin ttheh aahaal. Ay iin hoqt'at hihniijit. Dineh iin huuk'eh Yaadal iin chih hihniijit. Ay eh *Jesus* Maanah udeldii iin ts'ehlagh deetaan k'et laakey iin shij' huuk'üü haadal eh, nts'aa' Beh utaanii' aanah huuts'a' hoqhee. Daq' huu'ehnih. ³³“Jahtth'ak! *Jerusalem* ts'a' tsaada. Shin dinee iin Shk'ehduht'e' xaah T'oodiht'ay Shteh'a'. *Jew* iin xaah hach'eíeegn iin haske' iin t'aan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin t'aataateel. 'Nanihtidhahxeh,' Shihdaaniil t'aan dinee iin *Jew* k'a'iilay iin t'aashihtaateel. ³⁴Ay dinee iin Shaa hihtaatlóo. Shk'et hihtaaseek, Shihtaatsüh t'aan Shihtidhahxeh. Ay t'aan, taagn dziinn' de', niitdishthal' t'aan nootishnayh.”

³⁵T'aan *James John* eh, *Zebedee* ushye'e iin, *Jesus* xaah nihniideel. “Hach'uunehtan, neexaah daq' doqdiin Nts'uunih,” hiiyehnih.

³⁶“Nts’aa’ nühxaah duhdjii?” *Jesus* huu’ehnjih. ³⁷Ay eh daq’ hiiyehnjih, “K’ach’ootjihle’ xaah shign’ needhjidah danh, ndeeh nt’ay’ utaafeel eh k’ach’ootjihle’ danh, dii’eh ishiit needqhtth’ii.” ³⁸*Jesus* daq’ huu’ehnjih, “Dii xaah ch’uudahkat ts’a’ t’ey hits’atniign. Tuu tiil shiit ts’anh tidhishnaan, ay tuu tiil tatnaan iidaht’eh? Nts’aa’ niign tuu Shteltsiin, ay k’eh tuu nühtaltsay iidaht’eh?” ³⁹Daq’ hqoqhee nts’aa’ haniichat-thadn xaah hqoqhee. “Aa’, hqo’ tsaadii,” hiiyehnjih. Ay eh *Jesus* daq’ nih, “Lay eh tuu tiil ushiit ts’anh chidhishnaan, tatnaa. T’aan tuu Shteltsiin k’eh, tuu nühtaltsayh. ⁴⁰T’oot’ey doo hqoqsoq ts’ay t’aan t’ah ts’ay Shaa taadaal, Shin k’at’ey Shehuudiit’ay. T’oodjht’ay Shta’ shij’ daq’ taadii. Shiit danh huuxaah suudaaii t’aan ishiit nihuutaafeel.”

⁴¹Ts’ehlagh deetaan Maanah udeldii iin ch’ih dijth’agn eh, *James* t’aan *John* ts’a’ huu’aa ts’a’ hqoqji. ⁴²Ay eh huuhjhdlaq ts’a’ *Jesus* daanidahuudelshyah. T’aan daq’ nih, “Dineh doo dinee iin k’ach’ihohle’, ay t’ay’ huuch’ahnóó’ hqoqji t’aan doo k’ach’ihohle’, ay chih uk’ach’ihohle’ hqoqji, ii’atnayh. ⁴³T’oot’ey daq’ nühtah k’ahuulay. Doo duht’at niithan, huu’ahdlaq ts’a’ nühxaah tatnaa. ⁴⁴T’aan doo huuhjhdlaq ts’a’ nühnaatthii’ uhle’ niithan, ay k’abiihutkeedn t’oot’ey huuhjhdlaq ts’a’ nühxaah tatnaa. ⁴⁵Shin ch’ale’ dinee iin Shkehduht’e’ T’oodjht’ay Shteh’a’. Shaa hutna’ xaah k’a’ihhaal ts’a’, huuxaah ushna’ xaah nihshyah. T’aan okte’ xaah nihshyah, dinee iin huuhjhdlaq ts’a’ ts’ant’ay xaah huhkeedn xaah.”

⁴⁶Ay t’aan *Jericho* key niihindeel. Shiit ts’anh *Jesus* Maanah udeldii iin t’aan Yeh ch’it’oh’aa’aal iin eh, ts’ihtetdeel eh, dineh unaagn’ kol *Bartimaeus* moqsii’, *Timaeus* ushye’e, tay unii’ay k’üü daa’eedah t’aan sht’aaach’ut-’aay xaah ts’ihuh’ih. ⁴⁷*Jesus Nazareth* key ts’anh ishiit he’uteeshay ijihth’agn eh, hajisa, “*Jesus, David* ts’anh natdethadn, teejuh shuudijnih,” nih. ⁴⁸Ndlaan iin t’ey, “Ena!” hiiyehnjih; t’aan, “Daadhijnay!” Ay t’oot’ey hahnóó’ ts’a’ esa. “*David* uts’eeniinn’, teejuh shuudijnih!” ⁴⁹*Jesus* niiniishyah t’aan daq’ nih, “Sts’a’ uhaal udahnih.” Ay eh daq’ hiiyehnjih, “Naahqoosoon eh, nii’ijhay. ‘Sts’a’ ijhaak’, nehnih. ⁵⁰Dii’eegn’ hahshugn ts’a’ tee’at t’aan nii’ehshaa’ t’aan *Jesus* xaah niiniishyah. ⁵¹*Jesus* daq’ yehnjih, “Nts’aa’ naaduhdiin Shuudijnih?” “Hachuunehtan, noonogn’iin nihthan,” nih. ⁵²“T’axoh İtaaniiday. Lay eh Shuudijnay k’eexaan hqoqsuu’ natint’ee,” *Jesus* yehnjih. Hoo’ ts’a’ t’ey noonel-’ih t’aan tay unii’ay k’et *Jesus* k’e aahaal.

11 ¹*Jerusalem* ts’a’ uniik’uul nihniideel eh, key *Bethphage* t’aan *Bethany* hqoqsii’ ahdiideel eh, ddha’ gaay *Olive* ts’oo’ ddhaall’ jijii’aan kaah heedeel. *Jesus* Maanah udeldii iin İaakey diittheteh teh’a’. ²Daq’ huu’ehnjih, “Key nühttheteh huu’aan ts’a’ ahdal. Ishiit niinahdeel ts’a’ t’ey noon *donkey* moqsii’ ts’anh k’ahduu’ daathal utdah’aa’. Ay doot’ey

k'at'ey iik'et tloo'iihaal. Dandah'at t'aaan jah niinaltee. ³T'aaan, 'Dia dah'ay?' nühhenih de', huudahnii' de', 'Neexaah ch'idadiiñiin ukedokt'e' yuunih. Huhnii' t'ey k'eetaitahte.' ⁴Ay eh hihteedeel t'aaan *donkey* k'ahduu' daathal uhts'ay daanalt'oon huhdih'aa. Shyah ts'an h' tthiihiltay aaxaah daanalt'oon. *donkey* k'ahduu' daathal dahne'adn eh, ⁵ishiit aaxaah na'edee ay iin huu'uhdehkat, daa' nih, "Dia *donkey* k'ahduu' daathal danah'adn?" ⁶"Neexaah ch'idadiiñiin nts'atnay k'eetaat ts'etdi,'" Maanah udeldii iin nih. Ay eh huu'iidahdet-t'iidn. ⁷T'aaan *Jesus* xaah niihiiyiltij. Ay t'aaan dii'eegn' hiik'et hiixaah hedihniik t'aaan *Jesus* noon kaagn eek k'et da'eeshyah. ⁸Dinee ndlaan iin dii'eegn' tay hediidlah, *donkey* k'ahduu'daathal iik'et uuhaal xaah. Ch'eh'laadn' iin ts'oo *palm* moqsii' ts'an h' ch'idhuuchinn' uk'et ch'it'aann'hooqijij het-ttheel' t'ay ts'a' t'aaan tay unii'ay hehiidiilee. ⁹Dinee iin utttheh noó' t'aaan uk'eh noó' iin T'oodiht'ay tsen'ih eh shaah'aa. "T'oodiht'ay tthih'aa' Beh eh duut'e'. Doo Huuhohchaah ts'a' K'ach'ihohle' Qosii' diltay aahaal. ¹⁰'Tsen'-ih,' udzuunijij. *David* neenaadn' k'ach'ihohle' k'eh, k'aaduu' noó' t'ey k'eh k'ach'ootahle'. T'oodiht'ay, tsen'-ih."

¹¹*Jesus Jerusalem* niiniishyah. Hithahdelxoo shyah choh daaniishyah. T'aaan huh uneh'ih. T'oot'ey daada' jii'a' eh, k'at'ey niithoo iidaal, tthii'inshyah. T'aaan *Bethany* key ts'a' Maanah udeldii ts'eh'agn deetaan k'et laakey iin eh hihteedeel.

¹²Huuk'ahdaa' eh, *Bethany* ts'an nahatdal eh, *Jesus* diijtsij.

¹³Huuttheh noó' ts'oo *fig* moqsii' uk'et ch'it'aann' ndlaan hooqtiin neh'ih. Ay eh yaa niiniishyah. Uk'et elkay *fig* moqsii' huule' niithan, elkay et-'aal *fig* moqsii' na'uh'aal xaah. Ishiit niiniishyah eh, *fig* kol, ch'it'aann' shij', *fig* neshii danh tth'ih'tah k'at'ey nihuuthal eh. ¹⁴*fig* ts'oo' daa' yehnih, "Doot'ey k'at'ey nk'et ts'an h' *fig* nataa'aa." Maanah udeldii iin idijitth'ak nts'atnay. ¹⁵*Jerusalem* hihniideel eh, *Jesus* hithahdelxoo shyah choh ch'utkeedn iin tthiiniishuut. Ts'eht'udn *pigeon* moqsii' an' natelshyeegn iin, lesüü hiik'et h'na'aa'leel t'aaan hiik'et dadeltth'ii nihts'aadelee. ¹⁶Diits'an t'ey hithahdelxoo shyah choh nan' kaagn k'ech'ihelshyeegn, ay iin chih, "Ena'," nih. ¹⁷T'aaan ishiit dinee iin ha'uunehtan. Daa' nih, "T'oodiht'ay Utneet'adn k'et daa' nih, 'Shshyah hithahdelxoo, hithahdelxoo shyah hetjaa'aa, nan' k'et hohchaah ts'a' dinee iin xaah.' T'oot'ey nühxon hu' ndeeh ch'it'aa'ach'elee iin deltt'ii shyah udhahtsijij."

¹⁸*Jew* iin xaah hach'e'eeegn iin haske' iin t'aaan *Jew* nach'uudah'iin ach'uuneh'iin iin daa' aanah hich'ihdihtth'ak. Ay eh nts'aa' nats'idhuhxay niign kaah nahnet-ta'. T'oot'ey ishiit niineldogn iin hach'uunehtan huu'aach'aa' daidetdlii eh, hihneljiit.

¹⁹Nach'ij'aaan eh *Jesus* Maanah udeldii iin eh key ts'an h' nihtaahindeel.

²⁰Uk'ahdaa' k'ahman' eh *Jerusalem* ts'a' tay unii'ay nahatdal eh, ay *fig* ts'oo' nahnel'ih. Dehtijij t'aaan dat-tsat. Uxay' t'ey diij'aaak. ²¹K'ahdaa' da'

Jesus nts'aa' idijini' *Peter* hee'ilniik. "Hach'uunehtan, nih'ih! fig ts'oo' uts'a' unijhaa' dehtii."

²²Ay eh *Jesus* daa' huu'ehnih, "Daa' hee'alnayh: T'oodiht'ay lay eh uudahnih ²³t'aan jan ddhał daa' idahnih de', 'Diłch'adilthii manh choh shiit tadjilthii, t'aan nuh'iinij' laakey k'abii'ilt'ay t'aan nts'aa' dahnay lay eh uudahnih de', nts'aa' dahnay k'eetaat utaadii. ²⁴Daa' aanah ch'ale' daa' nuhdihnay, 'Dii kaah T'oodiht'ay uudahkiit tah hithahdalxuu danh lay eh neet'aa'at-'aa' nahthiik, ay de', nuht'aatat-'aa'. ²⁵Hotnahdee danh, nuh'iinij' ch'ishyoon ts'a' k'a'isuy de', ch'ittheh ay ts'a' utah'aay t'aan T'oodiht'ay nuhta' dagn nan' k'et, Ay chih nuhts'ant'ay' nuhts'a' utaa'aal. ²⁶K'at'ey ch'shuuy iin ts'a' utah'aal de', T'oodiht'ay, nuhta' dagn nan' k'et, k'at'ey nuhts'ant'ay' nuhts'a' utaa'aal.' "

²⁷Ay t'aan eh *Jerusalem* niindeeł. *Jesus* hithahdelxoo shyah choh daaniishay t'aan yishiit natetdaagn eh, *Jew* iin xaah hach'eleegn iin haske' iin t'aan *Jew* nach'uudah iin ach'uunehtan iin t'aan ch'indadn' iin Yaaniiniideeł. ²⁸T'aan hiiyuudehkat. "Doo ch'idadiiñin xaan ch'ah daa' dijday? Doo hoq' dehnay k'eetaat ch'ale' daa' dinshyaagn?" hiiyehnih. ²⁹Ay eh *Jesus* daa' huu'ehnih, "Shint'ah ts'ehlagn aanah nuh'uudokkat. Hoq' Shdahnih de', Shin t'ah doo ch'idadiiñin xaa' daa' dishshyaagn hoq' nuhdihniil. ³⁰Hoq' Shdahnih. Ndeeh ts'an *John* k'ach'hohle' xaa' tuu ch'exaaq? T'oodiht'ay ts'anh? Ndeeh ts'anh? Dineh ts'anh?" ³¹Ay eh hii'aanah niłts'a' thahdelxoh. "Nts'aa' dzuunij'?' T'oodiht'ay ts'an, ts'enih de', ay de', 'Dia *John* k'alay eh uudahnay?' neetdahniil. ³²'Dineh ts'an, dzuunij' ts'a' k'ahułay." Dinee iin ihneljiit, *John* lay eh T'oodiht'ay xaah hoq'hee hiiyel'iin xaah. ³³Ay eh *Jesus* daa' ihenih, "Hents'etniign." T'aan *Jesus* chih daa' huu'ehnih, "Ay de', Shint'ah, doo k'adoodelthan xaa' daa' dihdaj, k'ahoo' nuhdihniil."

12 ¹T'aan hoq'laa niign noonak hiits'anh uduldii eh *Jesus* huuts'a' hoq'hee. "Dineh utinehshaa. Elkay et-'aal *grape* moqsii' t'aa'iidlah. Ishiit aanah tthak sts'aa'eetthayh. T'aan *grapes* hiinet-tsagn ahk'eedn' huhtsji, utu' xaah. Nanetdaagn ahk'eedn' chih huhtsji, *grape* neshyee ach'uudah'iin xaah. Ay t'aan nan' *grape* neshyee danh ch'ishyoon iin yihuukeedn xaa' huuxaah huh'aa' t'aan huh nan' k'et natetdaak, uniithaadn niign. ²T'axoh *grapes* naltsay k'eh nuuniithadn eh, diidine' ts'ehlagn dineh yihuukeedn xaa' nan' *grape* uk'et neshyee yaa eh'aan ts'a' teh'a, neeshyaan lehchinh heedlay ts'an ut'aach'ulshsee xaah. ³Ay nan' uukeedn xaa' baahul'aan iin ay dineh hehchuut t'aan niithihiiniixał. T'aan shyaa' t'ey itaahiinih'a'. ⁴Unann' ch'iñiñin tay' t'ey diidine' ch'ishuy huuts'a' naateh'a'. Ay dineh inann' ts'an hel'ay iin hiitthihchiit ch'ihłt'uh t'aan k'at'ey hihtaadiil niign t'ey hiiyh'ii'. ⁵Huuts'an ch'iñiñin tay' t'ey ch'ishuy dineh huuts'a' naateh'a'. Ay du', hiidhehxii. Hoq' niign ndlaán iin t'ey hiiłaa. Ch'ehlaadn' iin

niithihuuhehxak t'aaan ch'ehlaadn' iin hexaaq. ⁶T'axoh ts'ehlagh dineh shij' aakehuuthat. Ay ushye'e nji, doo hooqt'at yaantsiin. Ay eh ay shij' t'axoh unann' ts'an el'ay iin ts'a' diisye'e teh'a. 'Lay eh shy'e huhdaaniil, njh. ⁷T'oot'ey unann' ts'an hel'ay iin tihdetnih, 'Uts'an chij'iin ushye'e huuhqhchaah ts'a' uts'an utaa'leel di', nił eh tsutna' ts'idhuhxay xaah. Daa' ts'ut-shyaak de', nan' *grape* uk'et neshyee neets'an taaleel. ⁸Ay eh hiishye'e hechuut t'aaan hiidhehxij. *grape* neshii hah'ogn danh ts'a' hiishyinh tehxał.

⁹"T'aaan eh nan' *grape* uk'et neshii uts'an njiin nts'aa' taadii? Ishiit ts'a' taahaal t'aaan dineh iin taaxaaq t'aaan diinann' ch'ishyoon iin yihuukeedn xaa' t'ootaa'aał *grapes* xaah. ¹⁰T'oodiht'ay Aaneegn' utnet-t'adn u'ahshii' haq?

'Tthee shyah hohxaan iin shyah beh hultsay xaah k'a'iisuiy yuunay, Ay tthee ch'ich'ahnó' ts'a' bihuudaa'aał.

¹¹ Doo Huuhqhchaah ts'a' K'ach'ihohle' daq' det-shyaak T'aaan neexon mandzet-ij. "

¹² Doo iin *Jesus* huuts'a' hooqhee iin shyah holsay daadzuhtee xaah hiyyuuteeniign, noonak hiits'anh uduldii eh hooqhee huunaamanh ts'a' hihetnay eh. T'oot'ey niineldogn iinihneljiit. Ay eh niłtaahindeel, hii'iidet-t'iidn ts'a'.

¹³ *Pharisee* ch'ehlaadn' t'aaan *Herod* dinee' ch'ehlaadn' iin *Jesus* ts'a' hihteh'a, nahiinuu'aa xaah, hiyyuuduhkadn xaah. ¹⁴Hiixaah niiniideel t'aaan daq' henih, "Hach'uunehtan, dineh tthidee'ay jjiin Niits'etnayh. Nts'aa' dinee iin naaniich'ehdee, ay k'at'ey Naalah'iilay. Dineh k'et shij' k'at'ey unih'ay t'oot'ey lay eh T'oodiht'ay dinee iin nts'aa' duudiin niign hach'uunihntanh. Hoo' needijnih, hooqsoq niign laa? Neexaah nach'uudal'iin xaa' k'at'oodelthadn haske' *Caesar tax* bits'uutaakéedn? K'at'ey hoo' huulay laa *tax* bits'uukeet?" ¹⁵T'oot'ey *Jesus* nadahiitne'aa ts'a' hee'etnayh. "Dia nadashnidhah'aa? Lesüü shaa niinah'ay. Uk'et nü'h'ich'oonok-'iin," huu'ehnih. ¹⁶Lesüü hiixaah niinii'aaq. Ay eh huu'uudehkat. "Lesüü k'et doo qosii' t'aaan doo nji'?" "Haskeh *Caesar*," hiyyehnih. ¹⁷Ay eh *Jesus* daq' njh, "Ay de', ndeeh k'eh ts'an haskeh *Caesar* ts'an hoojiin bi'ahkeet t'aaan T'oodiht'ay ndeeh k'eh ts'an hoojiin T'oodiht'ay ihahkeet." Nts'aa' ch'atnay hiyyuunih. ¹⁸Ch'ehlaadn' *Sadducee* iin doo jilaagn iin k'at'ey nootatnay henay iin Yaa niiniideel. ¹⁹*Jesus* daq' ihenih, "Hach'uunehtan, *Moses* daq' utneet'at neexaah nach'uudal'iin, "Dineh ehtij de' t'aaan u'aat ch'ik'ee't'at eeday t'oot'ey uts'ijkey' kol, ay dineh uchiill' nayuutaanak. Huuts'ijkey' moqnaa ehtiin ts'an hihtaaleel. Daa' ch'ale' *Moses* utneet'adn." ²⁰Ay t'aaan eh *Jesus* eh nahooolnak. "Dineh ik'eetaagn uchiill' elt'ay, huuniik t'aaan uts'ijkey' kol ts'a' ehtij. ²¹Ay t'aaan uchiill' uts'ay nayuuniik. Ay chih uts'ijkey' kol ts'a' ehtij. Daa' hetdi' ts'a' taagn uchiill' aakehuuthat. ²²Ay t'aaan huuhihdlaq ts'a'

nahiiyuunay t'aaan huuts'iikey' kol ts'a' t'ey he'aa. T'aaan huuhjhdlaa ts'a' hii'laagn eh, ay ts'exeh chih ehtii. ²³Ay de', i'laagn iin nii'etdeel dziinn' t'aaan nahooatniik de', ndeeh u'aat taalee? Łk'eedinch'ii nił eh k'eh iniign iin nayuunay," hiiyehnjh.

²⁴*Jesus* daa' huu'ehnjh, "Łay eh ch'its'aa' dahnij'. K'at'ey hoo' huulay. Dia ch'its'aa' dahnay hi'atnáyh? T'oodjht'ay Aaneegn' utnet-t'adn k'at'ey ii'atnay t'aaan nts'aa'T'oodjht'ay k'ach'ihohle' ts'a' k'at'ey hi'atnay. ²⁵I'laagn iin nii'etdeel t'aaan nahoohtnay danh dagn nan' k'et T'oodjht'ay Aaneegn' eh natetdagn k'eh hihtaadii, k'at'ey dineh eh ts'exeh eh nahiihtatnay. ²⁶Łay eh i'laagn iin niidilshay aanah hets'utnay nahthan de', jan dahth'ak. *Moses* utneetladn k'et, daa' ch'ahsii' laa? Nts'aa' k'ay' ch'induu'eh'aaan diik'aaan aanah utneet'adn. Ishiit danh daa' utneet'at T'oodjht'ay *Moses* daa' ehnjh, '*Abraham* T'oodjht'ay' diht'eh, *Isaac* T'oodjht'ay' t'aaan *Jacob* T'oodjht'ay'." ²⁷T'oodjht'ay daa' nay xaa' jan dineh iin niithaat da' i'laagn iin łay eh hoohonay, t'aaan huut'oodjht'ay' nłij. Nts'aa' naniich'ahdee, ay łay eh tthidoodahthat."

²⁸*Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan ishiit, nts'aa' hihdetnay huudiitth'ak. *Jesus* hooqshyaa ts'a' huuts'a' hooqhee eh, *Jesus* xaah niiniishyah t'aaan Yuudehkat. "Dii ch'ich'ahnóó' nt'ay xaah nuudokkat." ²⁹"Jan ch'ale' ch'ich'ahnóó'," *Jesus* yehnjh. " '*Israel* koht'iin iin, jahth'ak! ³⁰T'oodjht'ay Neek'ach'ihohle', Ay shij' T'oodjht'ay koht'iin iin K'ach'ihohle'. 'Ay ch'ale' łay eh haatjitsiin. Ndzee' eh, nshyüüt eh, njinij' eh, t'aaan nt'ay' eh Baatjitsij'." ³¹Jan ay t'aaan uk'üü nts'aa' koht'iin i'łij honay: 'Nk'eh daa'intsii k'eh, nk'üü koht'iin nłiin, ay xaatjitsij'.' Koht'iin nłiin honay k'at'ey ch'ich'ahnóó' jan łaakey niign k'eh huut'ay," yehnjh. ³²T'aaan ay *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan *Jesus* daa' ehnjh. "Hach'uunehtan, łay eh hooqsoq niign ch'adijnay. Tth'utdee'ay niign uniihee. T'oodjht'ay neek'ach'ihohle', Ay shij' T'oodjht'ay koht'iin iin K'ach'ihohle'. Uk'üü ndeeh t'ey k'at'ey T'oodjht'ay huulay. ³³Hoo' xaah koht'iin T'oodjht'ay łay eh hooqt'at xaataatsij', diidzee' eh, diinij' eh, t'aaan diit'ay' eh. T'aaan maanah koht'iin yiikiin, ay iin chih, ay koht'iin nts'aa' daa'et-tsiin k'eh huuxaataats'ij'. Jan łaakey niign koht'iin i'łiini honay k'aholthadn noon hihdihk'aagn T'oodjht'ay ts'a' haaheteegn, ay ch'ahnóó' hooqsoq," yehnjh. ³⁴*Jesus* ts'a' nahooqdee, ay łay eh hooqshyaan niign hooqhee, *Jesus* yuunijh. "Ndeeh danh T'oodjht'ay k'ach'ihohle', ay danh daatidhijshay xaah suu'iidilthanh, T'oodjht'ay nk'ach'oohale' xaah," *Jesus* yehnjh. Ay t'aaan doot'ey *Jesus* k'ats'uuduhkadn hiiniithan.

³⁵Hithahdelxoo shyah choh danh *Jesus* dinee iin ha'uunehtanh. Huu'uudehkat. "Nts'aa' eh ch'ale' *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin *Christ David* ts'anh natdaathat henay? ³⁶*Holy Spirit*, "Hoo' diijnijh," yehnay xaa' *David* daa' njh.

"T'oodjht'ay Doo Huuhohchaah ts'a' K'ach'ihohle' *Christ* Doo shk'ach'ihohle' daa' ehnjh,

‘Hqqsq ts’ay Shaa dhjiddah, Ndeeh danh nitsidel’ay iin Nke’ t’aa Niidaataa k’eh.’”

³⁷David, ‘Christ, Shk’ach’ihohle,’ Yaanah djiinji’. Ay de’ nts’aa’ xaa’ ch’ale’ Christ David ts’anh natdaathadn,” huu’ehnih.

Dinee ndlaan iin shii’atdeel idiith’ak. Huuxaah hqqsq niign Jesus nih. ³⁸Hach’uunehtan eh daq’ nih, “Jew nach’uudah’iin ach’uunehtan iin xaah huu’uudatnih. Ch’ehlaadn’ iin key tagn’ nahtetdagn eek ndiaa nahnelniik, nts’aa’ ts’ihsq ts’a’ neehnuh’iin xaah. Neexaah dinee iin thadulxoo hiiniithanh. ³⁹Ay iin ch’ale’ uha’ udijt’eh danh ahk’eedn’ daadzultth’ii’ hiiniithanh: Jew iin lehchinh etdak danh t’aan naach’et’aa’l danh chih. ⁴⁰Jan iin ch’ale’ ts’exeh ukay’ uch’a’ ehtiin iin ay iin shyah t’aan dii yi’etday uch’a’ t’aa’uulee hiyyuunih. Niithoo’ hithahdelxoo ich’ihnil’ih t’ay ts’a’, nts’aa’ ts’ihsq ts’a’ neehduhtth’agn xaah. T’oot’ey jan iin ch’ale’ hqqt’at huu’otnalshyah. Ch’its’aa’ koht’iin hijji, dinee iin laq’ niign ts’etdi’ neehduunij’ hiiniithan xaah.”

⁴¹Hithahdelxoo shyah choh danh ndeesh lesüü T’oodiht’ay xaah dii helshyee gn aaxaah Jesus daa’eeday eh, delsiüü’ dii helshyee gn heh’ih. Ndlaan dinee ch’ii’etday iin hqqt’at lesüü diihelee. ⁴²Ts’exeh ukay’ uch’a’ ehtiin nasaadiht’ay ishiit daaniishyah. T’aan laakey lesüü’ lesüü diit’oogn shij’ dii’iidlah. ⁴³Ay eh Maanah udeldii iin Daa niidadelshyah t’aan daq’ huu’ehnih, “Lay eh ch’ale’ nühdihniil, jan ts’exeh ukay’ uch’a’ ehtiin nasaadiht’ay dii T’oodiht’ay xaah dii’iidlay, ch’ehlaadn’ iin ich’iidlay ch’ahnoo’ diich’iidlah. ⁴⁴Ch’ehlaadn’ iin huu’elsüü’ ch’atetdaa diiheleek. T’oot’ey jan ts’exeh diiyi’etday huuhihdlaq ts’a’ dii’iidlah. Nasaadiht’eh t’oot’ey t’aa’ay yeh et’aal udatkeedn t’ey dii’iidlah.”

13 ¹Hithahdelxoo shyah choh ts’anh Jesus tthii’adaa’l eh, ts’ehlag n Maanah udeldii daq’ nih, “Hach’uunehtan, unih’ih! Tthee shyah beh hatxaan, laq’ nsq,” yehnih. ²Jesus daq’ yehnih, “Shyah choh tthee eh hatxaan unih’ih laa? Noo’ haatha’ de’ tthee ts’ehlag n t’ey k’at’ey ni’ datalshyaal. Huu’ihdlaq ts’a’ ni’tatdal’oh.”

³Jesus dinshij’ Olive ts’oo’ ddhaall’ k’et daa’eeday ts’anh hithahdelxoo shyah choh uneh’ay eh, Peter, James, John, t’aan Andrew Yaa niiniideel. ⁴Daq’ hiieyehnih, “Hithahdelxoo shyah choh aanah nts’aa’ djiinay ndeesh de’ daq’ utaadii, hq’ neediinih, hets’utnay xaah ishiit nuuniithat de’ nts’aa’ utaadii.”

⁵Ay eh Jesus hahuu’utnehta. “Huu’uudatnih! Sq’doot’ey nadanihnuu’aa. ⁶Ndlaan dinee t’ey Shqqsii’dihdalshyaal eh taadaa’. T’aan daq’ dihdadniil, ‘Christ diht’eh.’ Hq’ henay eh, ndlaan dinee t’ey nadahnaa’aa. ⁷Thaah’ay aanah jahth’iik tah, sq’ looniitatdaa. Heneek haatal’iil aanah dahth’iik tah chih, daq’ utaadii t’oot’ey utnal’aal k’eh tth’ihtah k’aniihuuthal. ⁸Dinee niik’eh altsiil ts’a’ lithaatal’iil t’aan dinee niik’eh altsiil iin haske’ iin niidagn nihtatda. Ni’ ch’iduugn niign nan’

natatnah t'aaan dinee iin hqqt'at hihdaatsij, et-'aal utaakol eh. Daa' haniich'ihetdee, ch'ale' hetsihuuthadn.

9 "Huuthay dotdaa'aal xaah huu'udatnjh. Ch'ehlaadn' dinee iin noohuhtaanak t'aaan taania nuhhihdahtth'iik. Jew iin lehchinh etdak danh niitheedn' nuhhihtahxak. Shk'eexaan t'ey doo k'ach'ihohle' t'aaan haskeh iin ts'a' natahthiik, T'oodjht'ay Aaneegn' suu' eh huuts'a' unahhee xaah. 10 Dinee iin nił ch'ja'altsiil ts'a' huuhjhdlaa ts'a' t'ey T'oodjht'ay Aaneegn' suu' eh hahuu'utnaltanh. 11 T'aaan nuhhuuniik t'aaan taania niinuhnjhtij de', sq' nts'aa' tsaaniil eh loonii'atdaa. Ishiit nuuniithat de', heneek k'at'ey nuhts'anh taaleel ts'a' *Holy Spirit* ts'anh. 12 Dineh iin nił eh ts'iniideegn iin nił k'ja' ts'ich'ihaltshyeek t'aaan hihthidhalxeek t'aaan ch'ita' iin chih diits'ijkey iin hqo' niign hihtah'iil t'aaan ts'ijkey iin diichoh iin ts'a' nihtaadal, huu'utxaan xaah. 13 Shk'eexaan t'ey dinee huuhjhdlaa ts'a' daa'an' nuhtaadlaa. T'oot'ey doo iin nuutaathal k'eh na'ijthadn, jan iin T'oodjht'ay huutahshih."

14 "Moqnetjiidn lootdahnay utnah'iil. Ndeeh k'aniihiiyuulii danh taadaa." (Doo iin jan uusii nts'aa' honay lay eh k'et hulnii.) "Ishiit danh *Judea* nan' k'et delth'i iin hantee' ddhał ts'a' ltaakaqahulshyee. 15 Doo shyah kaagn na'elshii xaah daa'eeday, sq' diits'an na'uunii xaah daa'utshya'. Hqo' ts'a' t'ey ltaa'ultthiidn. 16 Doo uneshee tah etnay, ltaatalthal ttheh sq' dii'eeegn' kaah taatutshya'. 17 Ishiit danh nuuniithat de', ts'exeh uts'eeniinn' uteele' t'aaan ch'inaa' k'ahduu' ts'eeniin ich'ehtogn iin xaah lay eh hootaatsüü. 18 Xay daa' utaadiil ch'a' T'oodjht'ay ts'a' hithahdalxoh. 19 Ishiit danh nuuniithat de', hqqt'at huuthay utaa'aał. T'oodjht'ay nan' ehtsiin da' ts'anh k'ahduu' k'eh, huuthay huu'aaan ch'ashif huuthay utaa'aał. Ay t'aaan huuthay hqo'a' k'eh k'at'ey ay aht'aaan nootatdiil. 20 T'aaan Doo Huuhqhchaah ts'a' K'ach'ihohle' (*Lord*) huuthay huu'aaan k'at'ey hantee' unih'aa de', doot'ey k'at'ey utaanay. T'oot'ey doo iin T'oodjht'ay ch'itah Daa hulshay iin k'eexaan, huuthay huu'aaan hantee' utnah'aał.

21 "T'aaan, 'Unih'jh. Jah danh *Christ* t'aaan aahnáat ch'ale', nuhhenih de', sq' lay eh huu'uudahnij'. 22 *Christ* ich'inil'ay iin t'aaan T'oodjht'ay xaah hqohee ich'inil'ay iin, ay iin hihtaadał. Ay iin ch'aa' hol'ih ts'a' t'aaan nahohtahdaa daa' hetday, nts'aa' huut'ay' hqo'iin hech'ihohnah'iil xaah nants'inuu'aa xaah. Doo iin T'oodjht'ay Daach'itah hahuu'jidlay iin, ay iin t'ey natisinuu'aa xaah hihtaadiil. 23 Huu'udatnij'! Daa' utaadiil ttheh ch'ale' nuhts'a' unihhee."

24 "Hqo' heetsüü hqo'a' t'aaan noo' saa k'otdatnak t'aaan k'at'ey hetdah'aal. Ch'alzseek chih k'at'ey hetdah'aal. 25 San' huu'jhdlaa ts'a' yaa k'et ts'anh nataadee. Yaa k'et dii ut'ay' hqo'iin huu'jhdlaa ts'a' ch'its'aa' utaaadee. 26 Ay t'aaan Shin ch'ale' dinee iin Shkehdu'te' T'oodjht'ay Shteh'a' Shnal-'iil, k'oh shiit laa' ut'ay' hqo'iin t'aaan hqqt'at Beh chinaldzeegn

shiit natihdaaġ. ²⁷Shaaneegn' nadaideleegn ay iin nan' hōhchaah ts'a' T'oodiġht'ay dinee iin ch'itah ha'jīdlay ay iin hihnuhtsay xaah, huutak-'aaġ."

²⁸"Ts'oo *fig* mōqsii, nts'aq' day xaa' udaldii. Uchinn' nahutniign eh, t'aaan uk'et ch'it'aann' hanehsheegn niithothagn eh, ch'it'aann' hanehshih. Hōq' honiign eh, shin t'axoh ts'a' uniik'ul ts'a' hee'atnii. ²⁹Ay k'eh niign, nts'aq' nūhdihniġ', ay niign hotdġ' de', t'axoh natihdaaġ ts'a'lay ey uniik'ul. ³⁰Lay eh ch'ale' nūhdihniġ'. Nts'aq' nūhdihniġ' utaadiġ, koht'iin k'aduu' honay iin taala ttheh. ³¹Duunoo' haathaġ de', yaa t'aaan nan' hōhchaah ts'a' k'odatnak t'oot'ey Shaaneegn' k'at'ey k'odatnagn."

³²"Doot'ey ndeeh de' daq' utaadiġ k'at'ey hee'itnay. K'at'ey ishiit dziinn' t'aaan shiit dziinn' ishiit nuuniithat danh k'at'ey hee'itnay. Dagn nan' k'et T'oodiġht'ay Aaneegn' nadadeleegn ay iin t'ey k'at'ey hee'itnay. Shin T'oodiġht'ay ts'eeniinn' ay t'ey k'at'ey hee'ishnay. Shta' shiġ' jan ee'etnayh. ³³Huu'uudatniġh t'aaan hach'uudal-'iġ', ishiit nuuniithat danh hits'atniign xaah. ³⁴Daq' k'eh hōq't'eh. Dineh niitháádn niign teeshyah. Diidine' iin nts'aq' huudiin niign hōq' huu'ehniġh. Ts'ehlagh hiġiġi ts'a' nts'aq' hihtatnaaġ niign hihetnayh. Ts'ehlagh, 'Hishyah danh daa'iltay danh nach'uudġh'iġ', ehniġh, hishyah ach'uuduh'iin xaah.' ³⁵Hōq' ch'ale' hōq'iin. 'Hach'uudal'iġ', ushyah hōq'iin nataadaal xaah. Ndeeh de' nataadaal ts'a' hits'atniign: naachiġ'aq' de' le', tadn ndiah le' utatkagn ttheh le', t'aaan k'ahman' de' le'. ³⁶Nūhnaasaġ ts'a' na'adaaġ de', sq' ahtiat. ³⁷T'aaan nūhdihnaġ huu'ahdlaq' ts'a' daq' nūhdihniġh. Hach'uudal'iġ'!"

14 ¹Ay t'aaan nach'et-'aal dziinn' ts'a' t'axoh laakey dziinn' hōq'iġ. Shiit dziinn' T'oodiġht'ay Aaneegn' nadadeleegn *Israel* dinee iin k'et he'uudeġ hehelniġ t'aaan leedonn' behnilshogn eh danh, ay ch'ah leedonn' he'iil dziinn'. *Jew* iin xaah ch'ehleegn haske' iin t'aaan nach'uudah'iin ach'uunehtan iin nts'aq' niign *Jesus* nats'inuu'aa kaah naniich'ihetdah t'aaan ts'uunii xaah t'aaan natsidhuhxay xaah. ²Daq' henġh, "Nach'et-'aal danh ts'uuts'aq' ts'uunii. Dinee iin huuhġhdlaq' ts'a' nee'eethaahihtah'iġ."

³*Jesus Simon* shyah *Bethany* key danh eedah. Ay dineh honayh ts'a' utthiġ' itaadeltsay. Nach'ih'e'al eh, ts'exeh ushiit nat'aachelshyeegn tthee *alabaster* mōqsii' eh eltsiin daa'aa'aal. Ushiit nat'aachelshyeegn shiit hii'eh iitnetman diit'adn *nard* mōqsii' datnelts'ak. Ay t'aaan ushiit nat'aachelshyeegn diik'ūh nihxoġ t'aaan *Jesus* tthii' nayidġidaġ. ⁴Ch'ehlaadn' iin *Jesus* eh natetdagn iin ts'aniihilt'e', nts'aq' ts'exeh detshyaagn xaah. "Hii'eh iitnetman shyaa' t'ey ehuushyaak," tlihdetniġh. ⁵"Taagn *hundred dollars* k'eh an'tat-'aaġ. Ay belsūū' nasaadiht'ay iin tatalshye' hōq'iġ," henġh. T'aaan ts'exeh ts'a' niidahniideġ. ⁶Ay eh daq' huu'ehniġh, "Dadhah'iin! Dia hōq' eh uts'a' thadalxoh? Hōqsōq' niign ch'ale' shiġaak. ⁷Dinee nasaadiht'ay shiġ' dii'eh dalthanh. Ndeeh danh

huuts'its'uunay nahthiik danh huuts'i'ahnayh. T'oot'ey Shin k'at'ey nü'h'eh tidhihdaa. ⁸Nts'aa' baa duhdij' Shuunay niign det-shyaak. Hii'eh iitnetman Shnadijidaa. Shtat-tsa ttheh Shyinh suudelee. ⁹Lay eh daa' nühdihniil. Nan' hõhchaa ts'a' ndeeh T'oodiht'ay Aaneegn' suu' eh hach'uuneltan, ts'exeh nts'aa' det-shyaagn dinee iin yaa thadalxuu. Ts'exeh nts'aa' det-shyaagn hihtalniil."

¹⁰Ay eh *Judas Iscariot*, Maanah udeldii iin tah ts'an h' ts'ehlagh, *Jew* iin xaah hach'eleegn haske' iin ts'a' teeshyah. Nts'aa' *Jesus* huut'aa'oktee xaah huuts'a' uteehaa'. ¹¹Nts'aa' eh huuts'a' hõqhee xaah lay eh huuxaah hõqsõq. "Hõq' tidhinsyaagn xaah lesüü nt'aatsaa'leel," hiiyehnih. Ishiit ts'an h' *Judas* uk'ia' ts'ich'uhlee kaah di'.

¹²Leedonn' behnilshogn eh danh leedonn' et-aal dziinn' t'axoh ets'ihuuthat, dibee gaay hihdhehxeegn k'eetaat T'oodiht'ay Aaneegn' nadadeleegn uudeel dziinn' nahiiyuu'aal xaah. Ishiit dziinn' Maanah udeldii iin *Jesus* huhdehkat. "Ndeeh danh Naa suudzuulee nach'õq'aal xaah?" hiiyehnih. ¹³Ay eh Maanah udeldii iin laakey teh'a'. Daa' huu'ehnih, "Key danh ts'a' ahdaa. Ishiit danh dineh tuu ushiit nat'aatelsheeyegn natde'aagn, nühdanh daahaal. ¹⁴Beh ahdaa. T'aaan shyah daa'inshyah de', ushyah ch'ijiiin daa' idahnih, "Neexaah hach'uunehtan daa' nehniil, 'Shaanah udeldii iin eh nachih'aal danh ndeeh T'oodiht'ay Aaneegn' nadadeleegn uudeel danh hets'ulnay xaah?" ¹⁵T'aaan shyah ch'indaadagn huu'aan shiit hõqchaah danh nü'h'ich'otnah'iil. Dii uketdzaht'eel huu'ihdlaa ts'a' ishiit taadlaa. Shiit danh dii natsaa'aal neexaah suudahlee." ¹⁶Ishiit danh ts'an h' Maanah udeldii iin hihteedeel t'aaan key nihniideel. Nts'aa' *Jesus* huudijiniil' k'eetaat hut-shyaak. Ay eh shih suhdijilaak, T'oodiht'ay Aaneegn' nadadeleegn uudeel danh hehulnay xaah.

¹⁷Naach'ijii'an eh *Jesus* ishiit danh niiniishyah t'aaan Maanah udeldii ts'ehlagh deetaan k'et laakey iin Beh. ¹⁸Uk'et nach'et-aal maagn nach'ih'e'aal eh, *Jesus* daa' nih, "Lay eh ch'ale' nühdihniil. Nühtah ts'an h' ts'ehlagh Sh'eh nach'e'aal, Shk'ia' ts'ichaaleel. ¹⁹Hõq' huu'ehnaay xaah k'ahuuxaah huusuy. "Shin k'at'ey utaa'leel. Shin laa Shdijinaay?" hiiyehnih. ²⁰*Jesus* daa' huu'ehnih, "Ts'ehlagh deetaan k'et laakey Shaanah udeldii nühxon nühtah ts'an h', tth'aa' shiit leedonn' tinih'ay doo Sh'eh leedonn' tinii'aan, ch'ale' ay. ²¹Shin ch'ale'dinee iin Shkehduht'e' T'oodiht'ay Shteh'a' tahtee, T'oodiht'ay Aaneegn' utnet-t'adn nts'aa' nay k'eetaat. Kija' doo ts'ich'iniidlay beh huuthay hõqt'at utaa'aa. Ay dineh hõqsõq niign ch'ale' k'at'ey behuulee de'."

²²Nach'ih'e'aal eh, *Jesus* leedonn' uuniik. Hotniidee, "T'oodiht'ay, tsen-'ih," Yaa ehnih. T'aaan laitnehxo' t'aaan Maanah udeldii iin tayiidlah. "Uu'ahnayh, jan ch'ale' Shyinh." ²³T'aaan tuu tiil uuniik. T'aaan, "T'oodiht'ay, tsen-'ih," yaa ehnih. T'aaan huut'aayijikaq. Huuhidhlaa ts'a'

hiits'anh ch'atnaq̄. ²⁴ “Jan ch'ale' Shdall'. Sts'etnaahaal, dinee iin ndlaan xaah. Daa' xaa' dinee iin T'oodjht'ay dajeedlay lay eh hoq̄iin hehtatnay. ²⁵ Lay eh ch'ale' nuhdihniil. Elkay tu' neshyee *grape* moqsii' ts'anh k'at'ey nachidhishniil, ishiit dziinn' nuuniithat danh ndeeh T'oodjht'ay k'ach'ootahle' danh ch'ts'aa' eltsiin natishniil,” *Jesus* huu'ehnjh. ²⁶ T'aaan tsenaa'ij eh ch'ihdeh'aa t'aaan ts'oo *Olive* moqsii' ddhaall' ts'a' hihteedeel.

²⁷ Ay t'aaan *Jesus* daa' huu'ehnjh, “Huu'ahdlaa ts'a' ch'a' nihtaatahdeel t'aaan Shin shijj' Shtahdaal. T'oodjht'ay Aaneegn' utnet-t'adn daa' nay k'eetaat uutaakeel, 'Dibee k'anehtaa' dine' T'oodjht'ay itidhahxeh t'aaan dibee iin ltaadzitaale.' ²⁸ T'oot'ey daa' t'aaan iijaagn iin tah ts'anh nitdishthl t'aaan nootishnay eh, *Galilee* nan' k'et ts'a' nuhtthet tihhaal.” ²⁹ T'oot'ey *Peter* daa' ehni, “Huuhjhdlaa ts'a' Nch'a' ltaahedeel t'aaan Nan shijj' nihih dah, t'oot'ey shin k'at'ey hoq̄' tidhihdiil.” ³⁰ “Lay eh daa' ndihniil,” *Jesus* yehnjh. “Tadn ts'eht'uudn *chicken* moqsii' laakey uteeheel t'theh t'ey, 'Shin Bits'ishniign,' taagn danh djiniil.” ³¹ Ay eh heneek dadjhtay eh *Peter* Iits'a' hoq̄hee. “Shin k'at'ey, 'Nitishniign,' Ndihdihniil, N'eh tidhaktijj' de' t'ey.” Maanah udeldii iin huuhjhdlaa ts'a' hoq̄' hiiyehnjh.

³² Daa' t'aaan *Jesus* Maanah udeldii iin eh *Gethsemane* hoqsii' ts'a' hihteedeel. “Jah didhaltth'ih. Aadaat danh hotnuhdee,” huu'ehnjh. ³³ *Peter, James,* t'aaan *John* iin Deh telshyah. Laa' hoqt'at ts'ehohday. ³⁴ T'aaan daa' huu'ehnjh, “Laa' hoqt'at ts'ehakday. Tidhaktiin k'eh hoqt'eh. Jah didhaltth'ih t'aaan hach'uudal'ijj'.” ³⁵ Uniik'uul danh huuch'aniishay eh, nan' kaagn huu'altth'at t'aaan hotniidee. “Hoq̄' hoqt'eh de', laa' hoqt'at haniichishthadn, sq' hoq̄' huule,” njh. ³⁶ T'aaan daa' njh, “Shta', T'oodjht'ay, diit'ey k'anaa ihuutsuu. Hoqt'at haniich'ishthadn, Shch'a' ltaaniilee. T'oot'ey nts'aa' eeniithan niign, sq' huunee ts'a', nts'aa' eeniithan niign shijj'.”

³⁷ Ay t'aaan Maanah udeldii iin taagn xaah nii'inshyah. Hehtadn eh nahuu'uudil'aa. Ay eh *Peter* daa' ehni, “*Simon*, dhijitijj' Ha' ts'a' xol honay naa?” ³⁸ Daa' huu'ehnjh, “Hach'uudal'ijj' t'aaan hotnahdee, *Satan* ch'its'aa' dahdiin kaah nuh'eh'ijj' de', unaadagn niitah'a' xaah. Nuhdzee' shiit hoqsoḡ niign ts'uudijj' nahthan. T'oot'ey nuhshyinh hoqsuu' duudijj' ts'a' ut'ay' kol.”

³⁹ Tay' t'ey *Jesus* nihtaa'inshyah, hotniidee xaah. T'aaan hotniida' k'eh hotniidee. ⁴⁰ T'aaan Maanah udeldii iin ts'a' na'adaal eh, tay' t'ey naheltiagn eh huuk'e'it-shyah, ch'iitay bal huudehtlaan eh. Nts'aa' huuts'a' hoq̄hee, k'at'ey hihdiith'agn.

⁴¹ Ay t'aaan taagn danh huuxaah niyit-shyah. Daa' huu'ehnjh, “Tth'ihthah na'alshih t'aaan dhahtiát? T'axoh niithoo' ahtiat. Ishiit t'axoh nuuniithat. Huunoo' unah'ih. Shin ch'ale' dinee iin Shkedut'e' T'oodjht'ay Shteh'a'. T'oot'ey ts'ahoqt'ay dineh iin t'ay' hoq̄iin ts'a' t'ashtalteeel.

⁴²Nii'ahdeef. Huudanh ts'a' ts'uudał. Nah'ih. Shk'ja' ts'ich'iniidlay t'axoh danh jah niiniishyah.

⁴³*Jesus* hqo' hqoqhee ts'a' t'ey *Judas*, Maanah udeldii iin tah ts'anah ts'ehłagn, Yaa niiniishyah. Dineh ndlaan beh aadał t'aaan bahdeh'ay iin sey' t'aaan xal haaleef. Jan dineh iin *Jew* iin xaah hach'ełeegn haske' iin t'aaan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan t'aaan ch'indadn' iin huuteh'a'.

⁴⁴Daa' utaadiil ttheh doo *Jesus* k'ja' ts'ich'iniidlay nts'aa' taadiil ch'it'oh aa'aal iin hqo' ehnił. "Dineh ndeeh nanagnts'u', ay ch'ale' ay. Uu'ahnii t'aaan itaa'aahtee. Ahdał niign Baa naadhahdlał," huu'ehnił.

⁴⁵*Judas Jesus* xaah niiniishyah ts'a' t'ey daa' yehnił, "Hach'uunehtan," t'aaan nainelts'u'. ⁴⁶Ay eh *Jesus* huuniik t'aaan hiyuuton'. ⁴⁷Ts'ehłagn *Jesus* iin eh na'ethadn bahdeh'ay iin sey' uuniik t'aaan *Jew* xaah hach'ełeegn haske' iin naatthii'dine' dzagn' haa'ijit'üüt. ⁴⁸Ay eh *Jesus* daa' huu'ehnił, "Bahdeh'ay sey' t'aaan xal Shuu kaah alsheef. Hqo' niign eh shuu tidhahniign shij' hqołij, chindhii'iin k'eh? ⁴⁹Hqođlađ dziinn' hithahdelxoo shyah choh danh nü'h'eh ihdaak t'aaan hanüh'uunaktij. T'oot'ey k'at'ey Shuudhahnii, t'oot'ey T'oodijht'ay utnet-t'adn k'eetaat hut-shyaak, k'ahduu' nts'ahut-shyaak." ⁵⁰Ay t'aaan Maanah udeldii iin Aaneegn' huuhihdlađ ts'a' itaakaqahilshyah.

⁵¹Ay t'aaan dineh k'ahduu' daathal eek ndiaa elgay shij' nadelniign, haadal eh *Jesus* k'eh aahaal. Ay chih ts'uunii kaah hetdi'. ⁵²Hiyihchuudn eh, eek elgay uts'iniinak t'aaan ch'uu'ehdanh niłtaa'iltthat.

⁵³Ay t'aaan *Jesus Jew* iin xaah hach'ełeegn haske' iin naatthii' shyah daahiinihtij. Ishiit danh *Jew* iin xaah hach'ełeegn haske' iin t'aaan ch'indadn' iin t'aaan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin łehchinh eedeef. ⁵⁴Huuk'eh tháádn *Peter* aahaal, *Jesus* k'eh aahaal. *Jew* iin xaah hach'ełeegn haske' iin naatthii' shyah hah'aat ühts'ay danh niiniishyah. Ishiit nach'uudah'iin eh eedah. Nognkün' xaah kün' aaxaah daa'edah. ⁵⁵*Jew* iin xaah hach'ełeegn haske' iin t'aaan ch'iniin huuhihdlađ ts'a' dineh Yik'ja' daduudli' ihuhdeh'aa, nts'aa' *Jesus* k'ja' dahetdlii xaa', nadhulxay xaah. T'oot'ey nts'aa' hiik'ja' daadlii xaa' ts'uuts'aa' natidhalxay. ⁵⁶Ndlaan iin helshyak ts'a' hiikja' daadlii. Hiixaah daholnagn nił yahchja' heneek deedlał.

⁵⁷T'aaan ch'ehłaadn' dineh iin niiheedeef t'aaan helshyak ts'a' *Jesus* aanah daa' henih, ⁵⁸"Daa' nił da' dziith'ak. 'Hithahdelxoo shyah choh notnihtsał. Dinee iin huhtsiin t'aaan taagn dziinn' dinee iin xaa' k'ahultsiin nootaktsayh, nił." ⁵⁹Hqo' henih t'oot'ey huu'aaneegn' nił yahch'ja' datdelshyah. ⁶⁰*Jew* iin xaah hach'ełeegn haske' iin naatthii' ni'eeshyah. T'aaan *Jesus* uudehkat. "Jan dinee iin Nkja' dahetdlii. Nan du' nts'aa' Baatdijidił?"

⁶¹T'oot'ey *Jesus* nts'aa' t'ey k'ayehnay. Tay' t'ey *Jew* iin xaah hach'ehłeegn haske' iin naatthii' Yuudehkat. "*Christ Messiah* niin laa

djiit'áy? Doo tsenaa'íi udatniil, Uts'eeniinn' laa djiit'áy?" ⁶²“Aq'. Ay ch'ale' diht'ay. Shin ch'ale' dinee iin Shkehduht'e' T'oodiht'ay Shteh'a'. Duunoh haatha' ishiit nuuniithat danh, huu'ahdláq ts'a' Shnah'iil. Doo láq' ut'ay' hqo'liin hqosqo' ts'ay tihdaal. Dagn nan' k'et k'oh shiit chih Shnah'iil,” *Jesus* huu'ehniñh. ⁶³Daa' náy eh, *Jew* iin xaah hach'eleegn haske' iin naatthii' ch'iil naidelshay sdzii'jikaan t'aaan daq' niñh, “Doot'ey t'axoh k'at'ey Iik'ia' datdaadlii. T'axoh dia ch'ah dinee iin Yik'ia' datdaadliil. ⁶⁴Nts'aa' náy dahth'ak. Ts'ahqot'eh ts'a'ch'ale' náy. T'oodiht'ay k'eh dii'iidil'ih. Nts'aa' ts'uh'ii' uudadniñh?” Huuhjhdlaq ts'a' nadhulxay hiiyuunñh.

⁶⁵Dinee iin ch'ehlaadn' hiik'et ts'a' tessah. Hiinaagn' k'et ch'uudehchüh t'aaan hiinekat. “Doo Nnekadn? Hqo' needjiniñh,” hiiyehniñh. T'aaan nach'uudah'iin iin hiiyichuut t'aaan hiinekat. ⁶⁶*Peter* shyah haa'uhts'ay eeday eh, ts'exeh doo *Jew* iin hach'eleegn haske' iin naatthii' xaah etnaa eh, ⁶⁷*Peter* kün' aaxaa na'iidelxiin neh'ay eh, hqosuu' nok-iin xaah ineh'ih. T'aaan daq' niñh, “Nant'ah *Jesus* eh jile', dineh *Nazareth* ts'anñh.” ⁶⁸“K'at'ey shin! Bits'ishniign. Dii aanah uniihee ts'a' t'ey hits'ishniik,” yehniñh. T'aaan ishiit ts'anñh shyah k'üü tay unij'ay danh nii'inshyah. Hqo' ts'a' t'ey ts'eht'udn *chicken* moqsii' hqo'hee. ⁶⁹Tay' t'ey ay ts'exeh nayinel'ih. T'aaan maanah naayedee iin tay' t'ey daq' idetniñh, “Ay ch'ale' huu'eh yjile' ” ⁷⁰“K'at'ey shin,” *Peter* niñh. Uk'aadiidn eh, doo iin baaxaa na'etdee iin chih daq' hiiyehniñh, “Láy eh nant'ah huu'eh jile', *Galilee* nan' k'et ts'anñh jiiin xaa'.” ⁷¹T'aaan *Peter* heneek dadjhtay eh, daq' huu'ehniñh, “T'h'iinoo' niign k'at'ey unihhee de', T'oodih'ay shoonuhshaa. Doo dine' aanah thadalxoh ts'a' t'ey, hits'ishniik.” ⁷²Hqo' ts'a' t'ey ts'eht'udn *chicken* moqsii' tay' t'ey nahqo'dee. Laakey danh hqo'hee *Peter* idijth'ak. Ay t'aaan *Jesus* nts'aa' idjiniñ' he'elniik. “Ts'eht'uudn *chicken* moqsii' laakey danh utaaheel, daq' djiniil, 'Ay Bits'ishniign.' Taagn danh djiniil,” idjiniñ'. Ay t'aaan etsah, ch'its'aa' niign day hee'etnayh xaah.

15 ¹K'ahman' eh *Jew* iin xaah hach'ehleegn haske' iin t'aaan ch'indadn' iin t'aaan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin t'aaan ch'inliin iin huuhjhdlaq ts'a' lehchinh heedeel, *Jesus* nts'aa' ts'uh'iin xaah thadzulxoo xaah. T'aaan *Jesus* la' lehneht'oo t'aaan ltaahiinihtjii. *Pilate* ltaahiiyhtjii. ²T'aaan *Pilate* Yuudehkat. “*Jew* iin haske' laa djiit'áy?” “Hqo' ch'ale' djinañ,” *Jesus* yehniñh. ³Ay eh *Jew* iin xaah hach'eleegn iin haske' iin *Pilate* daq' iheniñh. “Hqo'dla'q' niign ts'ahqot'eh djidjii'.” ⁴Ay eh tay' t'ey *Pilate* nayuudelkat. “Nts'aa' Nk'ia' daahetdlii, Nan du' nts'aa' baa djiniil? Nts'aa' hohchaah ts'a' daahetdlii djith'ák?” ⁵*Pilate* baa ch'aa' idjht'eh, nts'aa' hiiyehnañ k'at'ey dihnah nahqo'dee xaah.

⁶T'oodiht'ay Aaneegn' nadadeleegn *Israel* dinee iin k'et hi'uudeethadn da' hehelniñ danh, *Pilate* ts'ehleegn shyah holsay eeday ndeeh dinee iin tthii'ut-shya' hiiyuunañ; ay huuts'a' tthii'ehtek hoohuudj'. ⁷Dineh

Barabas moqsii' shyah holsay eeday danh, nan' xaah ch'idaadiiñiin iin eethaah'ay iin tah ts'an h ts'ehłagn nt'eh. Nan' xaah ch'idadiiñiin iin eethaah'ij'ij' da', dinee ndlaán hiixaa. ⁸Dinee ndlaan iin *Pilate* eh shign' łehchinh heedeel eh, nts'aa' jah nihot-thak danh huhatniign xaah hiiyuudehkat. ⁹*Pilate* huu'uudehkat. "Jew iin xaah haske' nuhts'a' tthii'oktee shuudahnih?" ¹⁰*Pilate* daa' huuts'a' hoqhee, *Jew* iin xaah hach'eleegn iin haske' iin *Jesus* huhtsiin xaah hit'aayihñiin huu'ii'etnay xaah. ¹¹Ay eh *Jew* iin hach'eleegn iin haske' iin dinee iin, "Daa' dahnih," ihenih. "*Barabas* hits'iniithanh." ¹²*Pilate* tay' t'ey nahuu'uudelkat. "Ay de' doo *Jew* iin haske' udahnay du'? ¹³Nts'aa' dok-'ij' shuudahnih? "Jiliis etthiitnuhttheedn hohtsayh," eh hiits'a' haashaa'ij'aa. ¹⁴"Nts'aa' ts'ahqot'eh ts'a' det-shyaagn xaah ch'ah daa' tak-'iil'?" huu'ehnih. Toot'ey ch'ich'ahnó' ts'a' tay' hii'eh haashaa'ij'aa, "Jiliis etthiitnuhttheedn hohtsayh!" ¹⁵Ay eh dinee iin iinij' k'et ta'ogn'iin xaah *Pilate Barabas* huuts'a' tthiinihtij, t'oot'ey, "*Jesus* ultsüü," nih, "t'aa' bahdeh'ay iin t'aa'ultee, jiliis etthiitnuhttheen xaah."

¹⁶Bahdeh'ay iin *Jesus Pilate* shyah choh *Praetorium* hoqsii' shiit daahiinihtij. T'aa' ch'ehłaadn' bahdeh'ay iin ishiit dadahniidlah. ¹⁷Eek ndiaa eldiadn k'eh eltsiin *Jesus* nahdihniik. T'aa' łoh k'eh ndiah nt'ay eh tthiishoo *crown* moqsii' hehtsiin hiitthii' k'et daa'ee'aa. ¹⁸Ay t'aa' tsahiiyuudlii ts'a' daa' hiiyehnih, "Łdashiidqo'ay tthihaa' doo *Jew* iin haske' nliin." ¹⁹Nił xaan t'ey dichinh eh hiitthii' ehxał t'aa' hiik'et isseek t'aa' tsahiiyuudlii ts'a' hiits'a' naakot-'et-tthayh. ²⁰Tsahiiyoqdlii, t'aa' eek ndiaa eldiadn k'eh eltsiin hiinats'idihniik t'aa' hiich'iill' hiinaadiidlah. T'aa' jiliis etthiitnuhttheedn xaah tthihiiniishyah.

²¹Nó' haadal eh, dineh *Simon* moqsii' key ts'a' aahaal danh hihdeedeel. Jiliis *Jesus* xaah duutiil' xaah hiiyuuniik. (Jan *Simon Cyrene* key ts'an h, *Alexander* t'aa' *Rufus* huuta'.) ²²*Golgotha* hoqsii' danh *Jesus* nihnihtij, ch'itthii' tth'ann' honih ts'a'. ²³Elkay tu' ch'oonayh *myrrh* moqsii' hiitannihniign ehtsiign ch'a' hii'iitehnaa'. Toot'ey k'at'ey ushnaan iniithan. ²⁴Ay eh jiliis etthihiitnihttheet. Hiich'iill' nił ch'a' tet-t'üh, ndeeh ch'iill' doo eet'üh de' kaah. ²⁵K'ahman' ts'ehłagn kol *o'clock* hoqñiin danh jiliis etthihiitnihttheet. ²⁶Unaadaagn dinaht'aa k'et dia jiliis etthihiitnihttheedn hoq' honih. Daa' utnet-t'at, "*Jew* Haske'." ²⁷Ishiit danh łakey iin ch'inde'ij' chih jiliis etthihnihttheet, ts'ehłagn *Jesus* hoqsqo ts'ay t'aa' ts'ehłagn ut'ah ts'ay. ²⁸Daa' hut-shyaagn T'oodihñ'ay Aaneegn' utnet-t'adn k'eetaat hut-shyaak. Daa' honay, "Nach'uudal'iin eethadeh'ay iin tah hiiyihdah."

²⁹Doo iin Yaa he'uutihaagn iin diitthii' hiich'a' dextra t'aa' hiixaa edloh ts'a' daa' henih, "Haa, Nan t'iin laa, 'Hithahdelxoo shyah choh łotdakñay t'aa' taagn dziinn' t'ey nootaktsayh, diñij' t'iin? ³⁰T'axoh na'ijiday jiliis k'et ts'an h t'aa' itdiłshih." ³¹Daa' niign *Jew* iin xaah

hach'eleegn iin t'aaan *Jew* nach'uudah'iin ach'uunehtan iin *Jesus* tsahuudlii. "Ch'ishyon iin ehshih t'oot'ey Dii k'at'ey itdelshih. ³² T'axoh *Christ* ts'inuh'iin *Israel* dinee iin haske' jiliis k'et ts'an h naa'ut-shya'. Hqo' det-shyaak de', lay eh ts'utdaaniil," t'ihdetnih. Laakey dineh iin jiliis hii'aaxaa etthitnihttheedn iin chih ts'ahqot'eh ts'a' *Jesus* ihenih.

³³ Taania ch'inii'aan eh nan' k'et hqhchaah ts'a' naatl'üü nalkot, daada' jii'aa k'eh. ³⁴ Taagn o'clock hqo'iin eh, *Jesus* hqot'at hqo'hee, "Eloi, Eloi, Lema, Sabachthani? ShT'oodiht'ay', ShT'oodiht'ay', dia Shin shij' Shdhijhday?" ³⁵ Daa' nih ts'a' ch'ehlaadn' ishiit na'etdee iin idiitth'agn daa' henih, "Dahtth'ak! *Elijah* kaah hqo'hee." ³⁶ Ts'ehlagh huutah ts'an h dlaat k'eh nt'ay tuu uniinehhaagn elkay tu' ts'elkay iniinihhaan dichinh chiit niinii'aq' t'aaan jiliis ts'a' althak. T'aaan *Jesus* thaat ts'a' Yech'uudih'ah, yuutth'qo xaah. "Ts'inuh'ij' *Elijah* Yaa niiniishyah t'aaan naayih'ij' de' kaah," ay dineh huu'ehnih. ³⁷ Ay t'aaan *Jesus* hqot'at haa'jisa' t'aaan ehtij'.

³⁸ T'aaan l'daaniit'ay choh hithahdelxoo shyah choh na'ijit'ay uk'et ts'an h nkdzi'ijch'iil t'aaan laakey eltsij'. ³⁹ Bahdeh'ay iin xaah ch'inliinn' jiliis ts'a' na'ethadn haa'jisa' t'aaan ehtiin idiitth'agn daa' nih, "Lay eh jan dineh T'odih't'ay Uts'eeniinn'." ⁴⁰ Ch'ehlaadn' ts'exee iin chih ishiit soo'uuniithaadn ts'an h hohneh'ih, *Salome, Mary Magdalene*, t'aaan *Mary, James* k'ahduu' daathal t'aaan *Joses* huunaq, huutah. ⁴¹ *Jesus Galilee* nan' k'et eedah da' hiik'eh aadal iin t'aaan shii' hixxaah nii'alshyeegn. T'aaan ndlaán ts'exee iin iik'eh *Jerusalem* niideel iin chih ishiit.

⁴² Xal' ts'a' eh *Joseph, Arimathea* key ts'an h, ishiit danh niiniishyah. ⁴³ Ay ch'ah dineh hithahdelxoo shyah choh xaah ch'inliin iin tah ts'an h, ay hu' dinee iin hqqsuu' yaa naniich'etdee, T'oodih't'ay k'ach'ootahle' danh de' kaah uneh'ay. *Jew* iin nahelshii dziinn' ts'a' ts'ehlagh dziinn' eh, nach'et-aal xaah suuhohdelee dziinn' hqo'ij'. *Joseph* k'ahaniich'ulnay ts'a' *Pilate* xaah niiniishyah. *Jesus* tee' xaah ch'uudehkat. ⁴⁴ *Pilate Jesus* ehtiin ijihth'agn eh hqot'at teena. Bahdeh'ay ch'inliinn' daa dadadeltij' t'aaan yuudehkat. "Jesus t'axoh laa ehtij'?" yehnih. ⁴⁵ "Jesus t'axoh ehtij'," bahdeh'ay ch'inliinn' nay eh, *Pilate Joseph*, "Jesus tee' uu'jini," ehnih. ⁴⁶ Ay eh *Joseph* ch'iil elgay suu' oqkeet t'aaan Iitee' jiliis k'et ts'an h naa'ih'tiin eh, ch'iil elgay inaa'uudeet'qo. T'aaan ch'itee' niihelsheek danh Iitee' niinihtij', ddhal eekey tthee shiit haahelshyah danh, t'aaan shiihetdak danh tthee choh nkdatnii'aq. ⁴⁷ *Mary Magdalene* t'aaan *Mary, Joses* unaq nliin, hohneh'ih ts'a', ndeeh *Jesus* nihnihtij' danh hohnih'ij'.

16 ¹ T'aaan eh *Jew* iin nahelshii dziinn' hehuuthadn danh *Mary Magdalene; Mary, James* unaq; t'aaan *Salome* hii'eh itnetmaan hqo'keet, ch'itee' k'et ts'an hiiyih'ay, *Jesus* tee' k'et nadzuuniil xaah. ² Dziin shiit k'ahmán' haachee'aan eh, ch'itee' niihelsheegn danh ts'a' hihteedeef. ³ Haadal eh, daa' t'ihdetnih, "Doo tthee choh neexaah

Itaatahmoh, k'ehetdak danh ts'anh?" 4 (Thee l'aa' nch'aa.) Ay eh hahnóó' hohneh'ay eh, ch'idá' tthee n'itaa'ilmqót ihneh'ih. 5 Ay eh k'eh hijdeef. Ishiit danh dineh k'ahduu' daathal hihneh'ih. Ch'itee' niihelshyeek danh hqqsq ts'ay daa'edah. T'aaan eek elgay ndiaa nadelniik. Nts'aa' hohneh'ay eh hihniiljiit. 6 "Sq' naljiidn! *Jesus Nazareth* key ts'anh koonah'ih, doo jiliis ihiitnihtsool. T'oot'ey jah k'a'iday; ij'laagn iin tah ts'anh niidit-that. Unah'ih, ndeeh tth'ihiiyht'ayh danh ahkeedn. 7 T'axoh na'atda' t'aaan Maanah udeldii iin t'aaan *Peter* chih daa' idahnih, '*Galilee* nan' k'et ts'a' nuhttheh taahaaf. Ishiit danh utdah'aa', nts'aa' nuhdiinjii' k'eetaat.' 8 Ay eh ch'itee' niihelshyeek danh ts'anh tthiindeef t'aaan hqqt'at hihneljiidn eh ltaakaqahilshyah. Hihneljiidn ts'anh t'ey hihdetnii. Doot'ey k'at'ey hq'q' ihenay, hihneljiidn xaah.

9 Jesus du', ij'laagn iin tah ts'anh niidit-thadn t'aaan dziin shiit k'ahman' hq'q'iin, *Mary Magdalene* ts'a' ch'ittheh dishoodeltii, doo iits'an lk'eedinch'ii goq shyüüt haa'ih'a'. 10 Doo iin *Jesus* eh ij'le' iin l'aa' hq'q'chaa' ts'ehohqhd'ay eh, hetsaa iin ts'a' teeshyah t'aaan nts'aa' hut-shyaak aanah hq'q' huu'ehnih. 11 Ay eh *Jesus* nahotnayh ehtiin ts'anh t'aaan Unak' iin chih hq'q' huu'ehnay eh, l'ay eh k'ahiiniithan.

12 Ay t'aaan *Jesus* Beh yij'le' iin l'aa'key ch'ts'aa' niign k'at'ey hq'q' hiineh'ii niign huuts'a' dishoodeltii, nan' k'et tag'n' haadal niign eh. 13 Ay iin hahniideef t'aaan ch'ehlaadn iin hq'q' ihenih, doo iin Beh yij'le' iin, t'oot'ey ay iin chih l'ay eh ts'ij'nuuthij' ts'a' k'ahiiniithan.

14 Ay t'aaan *Jesus* ts'ehlag'n deetaan k'et ts'ehlan Maanah udeldii iin ts'a' dishoodelt'ii, nach'ih'e'aa' eh. Hq'q' huuhenay k'at'ey l'ay eh huuhuunay xaah, hendeek dadijhtay eh huuts'a' hq'q'hee, t'aaan huudzee' tthee k'eh nt'ay aanah chih, doo iin nahotnay hiinih' iin iin l'ay eh k'at'ey huunay xaah. 15 T'aaan daa' huu'ehnih, "Nan' hq'q'chaa' ts'a' litnahdeef eh, dinee iin huu'ihdlaq ts'a' T'oodijht'ay Aaneegn' suu' eh hahuu'uunahtanh. 16 Doot'ey l'ay eh niithan t'aaan tuu eltsiin (diits'ant'ay' ts'anh) tat-shih. T'oot'ey doot'ey l'aa' k'aniithan latdalanay. 17 Doo iin T'oodijht'ay l'ay eh uunay, daa' ch'ale' huu'eh dotdaathal. Shq'q'sii' eh goq shyüüt eh hahnaashyok. Ch'idanh key t'iiin aaneegn eh thahdalxoh. 18 T'uh ch'óó nihdihtij' t'aaan tuu utah dineh exaan hatnaa' de', k'at'ey nts'aa' t'ey hihtaadiil. Dinee iin ehts'iign k'et diifa' dahefeek de', ay iin nahtat-suul."

19 *Jesus* Doo Huuhq'q'chaa' ts'a' K'ach'ihohle' Maanah udeldii iin eh hq'q'haa' t'aaan dagn nan' k'et ts'a' niidiltij' t'aaan T'oodijht'ay hq'q'sq ts'ay daa'edah. 20 Ay t'aaan Maanah udeldii iin huhhiiteedeef t'aaan nahtatdak niign huuhidhlaq ts'a' hach'ihuhnehtanh t'aaan Doo huuhq'q'chaa' ts'a' k'ach'ihohle' huuxaa' etnah. Dinee iin ch'aa' hol'ih ts'a' t'aaan nahotahdaa daa' hetday nts'aa' T'oodijht'ay t'ay' hq'q'iiin hech'ihohnah'iil xaah huhneh'ay xaa', hach'ihuhnehtan l'ay eh huunih. T'axoh.